

ปฏิบัติการบุกค้นสถานประกอบการ ที่มีการกดขี่แรงงาน

การหาหลักฐานที่รัดกุม
เพื่อดำเนินคดีการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานบังคับ
ปฏิบัติการสหวิชาชีพ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

ปฏิบัติการบุกค้นสถานประกอบการที่มีการกดขี่แรงงาน

การหาหลักฐานที่รัดกุม
เพื่อดำเนินคดีการค้ำมนุษย์และการทำงานบังคับ

ปฏิบัติการสหวิชาชีพ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

ปฏิบัติการบุกค้นสถานประกอบการที่มีการกดขี่แรงงาน

การหาหลักฐานที่รัดกุม
เพื่อดำเนินคดีการค้ำมนุษย์และการใช้แรงงานบังคับ

ปฏิบัติการสหวิชาชีพ

ISBN : 978-974-496-587-5

พิมพ์ครั้งที่ 1 มีนาคม 2554

จำนวน 3,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์และเผยแพร่

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN)

25/17-18 หมู่บ้านมหาชัยเมืองทอง

ถนนสหกรณ์ ตำบลบางหญ้าแพรก

อำเภอเมือง

จังหวัดสมุทรสาคร

สารบัญ

คำนำ.....	ii
คำขอบคุณ.....	iii
บทนำ.....	1
ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศไทย: ภาพรวม.....	4
การจดทะเบียนและเอกสารแรงงานย้ายถิ่น.....	5
แรงงานย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร.....	9
มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน.....	9
สถานที่ทำงานที่มีการกดขี่ลูกจ้าง: โรงงานอโนมา.....	11
ลูกจ้างหนีออกมาได้.....	11
ลูกจ้างถูกขายให้อโนมา.....	13
การรวบรวมหลักฐานเพื่อดำเนินคดี: แนวทางสหวิชาชีพ.....	15
ขั้นตอนที่ 1: การรวบรวมข้อมูลและหลักฐาน.....	15
ขั้นตอนที่ 2: การตัดสินใจว่าจะเชื่อใจใครได้.....	16
ขั้นตอนที่ 3: การเตรียมพร้อมของตำรวจเพื่อขอลายคำและเพื่อบุกค้น.....	19
ขั้นตอนที่ 4: การเตรียมการเพื่อบุกค้นของคณะทำงานสหวิชาชีพ.....	20
ขั้นตอนที่ 5: การขอลายศาล.....	21
ขั้นตอนที่ 6: การวางแผนในตอนเช้าของวันที่มีปฏิบัติการ.....	21
ขั้นตอนที่ 7: การปฏิบัติการ.....	22
ขั้นตอนที่ 8: การสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่สถานีตำรวจ.....	24
จุดเด่นของปฏิบัติการ.....	25
ข้อดีของปฏิบัติการ.....	25
คณะผู้ปฏิบัติการ.....	26
การแสวงหาความยุติธรรม.....	27
ค่าชดเชยผ่านกระทรวงแรงงาน.....	27
การดำเนินคดีกับเจ้าของและผู้จัดการโรงงาน.....	27
การตัดสินใจว่ามีความผิดและการลงโทษจำคุก.....	28
กรอบกฎหมายในประเทศไทย.....	29
กฎหมายของไทย.....	29
การให้ความช่วยเหลือและความปลอดภัยแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์.....	33
พันธกรณีระหว่างประเทศ.....	34
แนะนำให้อ่าน.....	36

คำนำ

โดยสอดคล้องกับกฎหมายของประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศ รัฐบาลไทยได้แสวงหาวิธีที่จะปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานของผู้ย้ายถิ่นซึ่งมาพำนักและทำงานอยู่ภายในราชอาณาจักร ความพยายามดังกล่าวรวมถึงการร่วมมือกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศเพื่อทำให้เกิดงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

งานที่มีคุณค่าคืองานที่มีผลิตผลซึ่งปฏิบัติในสภาพที่มีอิสรภาพ ความเท่าเทียม ความมั่นคง และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ชายและหญิงทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือผู้ย้ายถิ่น ควรสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคกัน การแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน การค้ามนุษย์ การใช้แรงงานบังคับ และการใช้แรงงานเด็กเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดก็ตาม อีกทั้งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายงานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ประเทศไทยมีความจริงจังในการแก้ปัญหาการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานและการค้ามนุษย์ ความเปลี่ยนแปลงเมื่อเร็วๆ นี้ซึ่งส่งผลในวงกว้างที่สุดคือ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งนำมาบังคับใช้แทนกฎหมายเดิมที่มีขีดจำกัดกฎหมายฉบับใหม่ซึ่งมีความครอบคลุมกว่าเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองบุคคลจากการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานและการแสวงประโยชน์ทางเพศ นอกจากนี้ยังยอมรับว่าผู้เสียหายอาจเป็นได้ทั้งชาย หญิง และเด็ก และให้ความคุ้มครองแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติโดยไม่คำนึงว่าผู้ย้ายถิ่นนั้นจะมีสถานะถูกกฎหมายหรือไม่ กฎหมายฉบับนี้มีบทลงโทษที่รุนแรงยิ่งขึ้น และการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้นับเป็นสัญญาณที่ดีถึงความมุ่งมั่นของประเทศไทยที่จะทำให้เกิดงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน โดยสร้างความคาดหวังว่าจะมีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้อย่างจริงจังต่อไป

จากประสบการณ์ของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางการแปรรูปประมงหลักของประเทศ พบว่ายังต้องมีการคุ้มครองสิทธิแรงงานและสิทธิมนุษยชนของแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติให้มากขึ้นกว่าเดิม มูลนิธิฯ พบว่าแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติหลายคนไม่ทราบสิทธิของตนหรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับกลไกความช่วยเหลือที่มีอยู่

ศูนย์ให้คำปรึกษาปัญหาด้านแรงงานและคดีความ (Labour Center LPN) ของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานทำงานประสานกับสำนักงานท้องถิ่นของกระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจท้องที่ กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็ก เยาวชน และสตรี สังกัดกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาค้าหญิงและเด็ก และองค์กรสิทธิเด็กต่างๆ เพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานบังคับ และเพื่อช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นสามารถอยู่อย่างสันติสุขได้ในชุมชนไทย

ในรายงานฉบับนี้ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้สังเคราะห์บทเรียนจากปฏิบัติการบุกค้นโรงงานแห่งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2551 เพื่อช่วยเหลือชาย หญิง และเด็กที่เป็นผู้เสียหายจากการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร วัตถุประสงค์ของปฏิบัติการบุกค้นสถานที่ทำงานที่มีการกดขี่แรงงาน: การหาหลักฐานที่รัดกุมเพื่อดำเนินคดีการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานบังคับ คือการนำเสนอวิธีการที่อาจนำไปใช้ในปฏิบัติการบุกค้นครั้งอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันได้อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยผ่านการทำงานของคณะปฏิบัติการสหวิชาชีพที่มีอยู่ทั่วประเทศ บทเรียนเหล่านี้สามารถใช้เป็นทรัพยากรเพื่อให้แนวทางในการคุ้มครองแรงงานย้ายถิ่นทุกคนได้ ไม่ว่าจะเป็นต่างชาติหรือคนไทย ซึ่งเป็นงานที่มีความท้าทายยิ่ง

คำขอบคุณ

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณ องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ ที่ให้การสนับสนุนมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในการทำงานของมูลนิธิฯ ด้านการป้องกันการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายและการป้องกันการค้ามนุษย์ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา รวมทั้งได้บันทึกบทเรียนที่มูลนิธิฯ ได้รับโดยผ่านกรณีศึกษาต่างๆ ที่ได้ดำเนินการมา ผลจากกรณีศึกษาดังกล่าวทำให้มูลนิธิฯ สามารถทำงานร่วมกับองค์กรอื่นๆ ที่ทำงานด้านแรงงานย้ายถิ่นในประเทศไทยได้ มูลนิธิฯ จะนำรูปแบบการทำงานที่ได้สร้างขึ้นมามาครั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาที่ผู้ย้ายถิ่นประสบไปใช้ในการทำงานสำหรับอนาคต สำหรับกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานบังคับในโรงงานและสำหรับกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณ พ.ต.ท. ชลิต เกตุศรีเมฆ จากตำรวจภูธรภาค 7 ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ตำรวจทุกคน ท่านเป็นผู้ที่ทำงานอย่างจริงจังในการต่อสู้ปัญหาที่เด็ก เยาวชน และสตรีประสบ และได้ให้ความรู้ด้านกฎหมายพร้อมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสืบสวนที่ดีในคดีการค้ามนุษย์แก่ทางมูลนิธิฯ คณะผู้จัดทำขอขอบคุณ พ.ต.ต. ทวีป ช่างต่อ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง กรุงเทพฯ ที่ได้ทำงานร่วมกับมูลนิธิฯ และองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ รวมทั้งมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก แนวนร่วมเพื่อต่อสู้การแสวงประโยชน์จากเด็ก (Coalition to Fight Against Child Exploitation-FACE) และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะผู้จัดทำขอขอบคุณกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สำหรับการทำงานเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์และการใช้แรงงานบังคับ ขอขอบคุณนักสังคมสงเคราะห์จากบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ด ตระการ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท) และล่ามอาสาอีกหลายคน

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

บทนำ

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เจ้าของและผู้จัดการโรงงานแปรรูปกุ้งอินมาซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ประเทศไทย ถูกตัดสินจำคุกฐานทำให้แรงงานต่างชาติอย่างน้อย 73 คน ซึ่งรวมทั้งเด็ก 25 คน¹ กลายเป็น “แรงงานทาส” อีกทั้งยังได้มีการกระทำที่เป็นการละเมิดต่อแรงงานเหล่านี้ในด้านอื่นๆ ด้วย แรงงานถูกบังคับให้ ปกป้องในโรงงานที่เป็น “คุก” (ซึ่งเป็นที่พักของแรงงานด้วย) จาก 02.00 ถึง 20.00 น. ทุกวันโดยให้กินอาหาร ได้วันละสองมื้อและหากป่วยก็มักไม่ได้รับการรักษา นายจ้างไม่ได้จ่ายค่าจ้างให้ตามที่สัญญาไว้ แต่เดือน จะมีการหักค่านายหน้า ค่าปรับ และค่าซื้อของจากร้านค้าในโรงงานจนทำให้ลูกจ้างเหลือเงินเพียงไม่กี่ร้อยบาท เด็กๆ ที่ทำงานอยู่ในกลุ่มนี้ไม่ได้รับค่าจ้างเลย

แรงงานกลุ่มนี้ได้รับการช่วยเหลือออกมาหลังจากที่แรงงานคนหนึ่งหนีออกมาได้และมาขอความช่วยเหลือจาก มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (Labour Rights Promotion Network Foundation-LPN) ซึ่งเป็นผู้ เริ่มต้นปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือโดยร่วมดำเนินการกับตำรวจและหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งองค์กรที่ไม่ใช่ของรัฐฯ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานไม่ได้ต้องการเพียงนำผู้เสียหายออกมาจากสถานที่ทำงานซึ่งกระทำ การละเมิดต่อแรงงานเท่านั้น หากยังต้องการเก็บรวบรวมหลักฐานที่รัดกุมเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดด้วย แน่ใจว่า สถานการณ์นี้มีความซับซ้อน

ลูกจ้างทั้งหมด 263 คนที่อยู่ในโรงงานเป็นผู้ที่มาจากประเทศเมียนมาร์ และไม่ใช่ทุกคนที่จะมีเอกสารการทำงาน ที่ยังไม่หมดอายุหรือถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช่ทุกคนที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริม คุณภาพชีวิตแรงงานก็ไม่ทราบว่าลูกจ้างทุกคนต้องการได้รับการปฏิบัติอย่างผู้เสียหายหรือไม่ คงมีบางคนที่อยาก เดินทางกลับบ้านที่เมียนมาร์มากกว่าจะต้องมาใช้เวลาเป็นเดือนเพื่อรอดำเนินคดีกับนายจ้าง

นอกจากนี้ยังมีประเด็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐฯ คนใดที่จะไว้ใจได้ด้วย ในปฏิบัติการบุกค้นโรงงานอาหารทะเลรัษฎาแพ้ว ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันก่อนหน้านี้นี้เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2549 มีผู้ที่เกี่ยวข้องในปฏิบัติการนี้นำข่าวไปบอกแก่ นายจ้างหนึ่งวันก่อนที่จะมีปฏิบัติการ ทำให้ผู้หญิงและเด็กหลายคนจากจำนวนประมาณ 800 คนถูกนำไปซ่อนไว้

โชคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไปพบที่ซ่อนบนเพดานโรงงานจึงสามารถช่วยเหลือเด็กออกมาได้ 47 คน แต่ปฏิบัติการ ครั้งนี้ก็ไม่ได้มีการเตรียมงานที่ดีล่วงหน้า ลูกจ้างจำนวน 66 คนถูกนำไปไว้ที่สถานคุ้มครองของรัฐฯ (238 คน

¹ ทนายที่เข้ามายังมาเพื่อช่วยดำเนินการฟ้องคดี และข้อมูลจากรายงานการสืบสวนของตำรวจสมุทรสาครที่บันทึกการกระทำผิดระบุว่า ยอดผู้เสียหายจากการละเมิดทั้งหมดมี 206 คน พ.ร.บ.มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็กฉบับเดิม (พ.ศ. 2540) ซึ่งต่อมาถูกแทนที่ด้วยกฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ที่มีความเข้มงวดกว่านั้นสามารถใช้อาผิดกับผู้กระทำผิดได้ใน กรณีของผู้เสียหาย 73 คนเท่านั้น ซึ่งในจำนวนนั้นมีผู้ที่อายุต่ำกว่า 18 ปีอยู่ 25 คน จึงใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน และพ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว เพื่อดำเนินคดีกับจำเลยทั้งสองสำหรับการกระทำผิดต่อผู้เสียหายที่เป็นชาย

ถูกส่งกลับประเทศ) ในระหว่างอยู่ที่สถานคุ้มครองนายจ้างได้ขอให้ลูกจ้างเหล่านี้เป็นเงินจำนวน 3.4 ล้านบาทจากการยอมความในศาลแรงงาน² หลังจากนั้นมีการสืบสวนทางอาญาแต่คดีนี้ก็ยังไม่สามารถคลี่คลายได้

ในกรณีของโรงงานอโนมา ทางมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานต้องการทำให้แน่ใจว่าจะมีการดำเนินคดีทางอาญา จึงได้ดำเนินการอย่างมีระบบขั้นตอน ด้วยความรัดกุมและระมัดระวังอย่างยิ่ง ประกอบกับเป็นการใช้คดีที่มีคณะทำงานสหวิชาชีพต่อต้านการค้ามนุษย์คณะใหม่ที่เข้มแข็งอยู่ที่สมุทรสาคร ทางมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจึงหันไปขอความช่วยเหลือในการวางแผนและบุกค้นโรงงานจากสมาชิกในคณะทำงานนี้ซึ่งได้ร่วมกันบุกค้นสถานประกอบการและให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายมาหลายปีแล้ว

สมาชิกคณะทำงานสหวิชาชีพจึงมีการตกลงขั้นตอนที่จะใช้ในการปฏิบัติการโดยมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคน การวางแผนด้วยความระมัดระวังทำให้เกิดผลดี สตรีที่เป็นเจ้าของโรงงานและพี่ชายที่เป็นผู้จัดการถูกตัดสินว่ามีความผิดและได้รับโทษจำคุกแปดและห้าปี แต่ทั้งสองได้ยื่นอุทธรณ์ และเนื่องจากกฎหมายไทยอนุญาตให้ผู้กระทำผิดบางรายประกันตัวได้ขณะอุทธรณ์ปัจจุบันทั้งสองคนจึงยังคงเป็นอิสระ

อาชญากรรมที่ทั้งสองก่อเป็นความผิดในหลายสถาน ซึ่งอาจบรรยายได้ว่าเป็นการ “ทำให้แรงงานกลายเป็นทาสหรือกักขังแรงงานในสภาพเยี่ยงทาส นำพาแรงงานเข้าสู่ราชอาณาจักรไทย...ซื้อ รับ หรือกักขังบุคคล รับ หน่วงเหนี่ยวหรือกักขังหญิงหรือเด็ก โดยการขู่หรือใช้กำลังเพื่อให้ยินยอมให้ตนแสวงประโยชน์ ให้ที่พัก ให้ที่อาศัยแก่คนต่างด้าวผิดกฎหมาย ปกปิดและหลบหลีกเจ้าหน้าที่ตำรวจ จ้างงานแรงงานต่างชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จ้างงานเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีทำงานเต็มเวลา หลบเลี่ยงเจ้าหน้าที่แรงงานไม่ขอใบอนุญาตทำงานให้ลูกจ้าง ไม่ยอมให้ลูกจ้างมีวันหยุด ไม่จ่ายค่าจ้างขั้นต่ำ ไม่มีเอกสารการจ่ายค่าจ้าง” นอกจากนี้ยังมีการละเมิดกฎหมายแรงงานส่วนอื่นๆ ด้วย³

ทั้งสองถูกตั้งข้อหากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ร.บ.มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว และพ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน

นับเป็นคดีแรกในจังหวัดที่มีการลงโทษจำคุกสำหรับอาชญากรรมการกระทำผิดต่อแรงงานที่มีการกระทำกันบ่อยครั้ง แต่มักไม่มีการดำเนินคดี การบุกค้นโรงงานครั้งนี้เกิดขึ้นเพียงสามเดือนก่อนที่กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ฉบับใหม่ของไทยจะมีผลบังคับใช้ ซึ่งตามกฎหมายใหม่นี้การค้ามนุษย์ที่เป็นชายเป็นการกระทำที่มีความผิดทางอาญาด้วย กฎหมายใหม่ถูกนำมาใช้แทนที่กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ฉบับเดิมที่เน้นเฉพาะเรื่องผู้หญิงและเด็ก และการแสวงประโยชน์ทางเพศ แต่กฎหมายฉบับใหม่ให้ความคุ้มครองทั้งในกรณีการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานและการแสวงประโยชน์ทางเพศ นอกจากนี้ยังมีความครอบคลุมมากกว่าโดยมีแนวคิดว่าทุกคน ทั้งชาย หญิง และเด็ก อาจถูกค้ามนุษย์ได้ไม่ว่าจะมีสถานะที่ถูกกฎหมายหรือไม่ จึงนับว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นก้าวสำคัญในหน้าที่อันหนักหน่วงของประเทศไทยที่จะคุ้มครองแรงงานจากการปฏิบัติทางแรงงานที่เป็น การละเมิดสิทธิมนุษยชนของลูกจ้าง

² Global Eye on Trafficking, October 2009. “What’s Behind the Things We Buy: A Consumer Responsibility. International Organization for Migration, Issue 7. Pg 4.

³ ข้อมูลจากรายงานการสืบสวนของตำรวจสมุทรสาครที่ระบุการละเมิดต่างๆ

กรณีตัวอย่างของโรงงานอินมาทอประกอบกับอำนาจของกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์น่าจะเพิ่มความกดดันทางกฎหมายให้ผู้กระทำผิดลักษณะเดียวกันรายอื่นๆ ในสมุทรสาครและจังหวัดอื่นที่มีการใช้แรงงานย้ายถิ่นต่างชาติได้

รายงานฉบับนี้มุ่งหมายที่จะช่วยนำคดีความลักษณะนี้ขึ้นสู่ชั้นศาลให้มากขึ้น รายงานนี้คือบันทึกข้อมูลวิธีการบุกค้นสถานที่ทำงานเพื่อให้แน่ใจว่าจะมีหลักฐานที่มีน้ำหนักและรัดกุมพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ โดยใช้กรณีโรงงานแปรรูปกุ้งอินมาเป็นตัวอย่าง

เห็นได้ชัดเจนว่าแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติเป็นกลุ่มคนที่มีอยู่จริงในเศรษฐกิจของไทย แต่ในชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นเหล่านี้การแสวงประโยชน์และการละเมิดนี้ไม่ควรจะมีอยู่ ตราบใดที่สภาพการณ์ยังเอื้อให้แรงงานสามารถทำงานอยู่ได้โดยไม่จดทะเบียน ตราบนั้นคนกลุ่มนี้ก็ยังคงอยู่ในความเสี่ยง และหลายคนจะถูกละเมิด การมีกฎหมายไม่ทำให้การละเมิดสิ้นสุดลง แต่การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอาจสร้างสภาพแวดล้อมที่จะทำให้แรงงานสามารถอยู่อย่างปลอดภัยได้

ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติในประเทศไทย: ภาพรวม

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่รุ่งเรืองที่สุดในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงจึงดึงดูดผู้ย้ายถิ่นจากกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเมียนมาร์เข้ามาในประเทศไทยทุกปี จากตัวเลขประมาณการปัจจุบันพบว่ามีแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติและสมาชิกครอบครัวอยู่ 1.8 ล้านถึง 3 ล้านคน⁴ หลายคนเป็นผู้ที่ไม่จดทะเบียนและทำงานอยู่อย่างผิดกฎหมาย แม้จะมีการกวาดล้างแรงงานที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานอยู่เป็นครั้งคราว แต่การใช้แรงงานข้ามชาติก็เป็นสถานการณ์ที่มีการยอมรับกันอย่างเจียบๆ และมีการพึ่งพาแรงงานกลุ่มนี้มากขึ้นทุกที

ความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้ทำให้เกิดความต้องการสินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศเพิ่มขึ้น จึงเกิดการขยายตัวของตลาดแรงงาน แต่ใช้ว่างานทุกงานจะต้องใช้ทักษะสูงหรือมีค่าตอบแทนที่ดี และสำหรับบุคคลที่มีโอกาสน้อยในประเทศเพื่อนบ้านของไทยสภาพแวดล้อมเช่นนี้นับเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าจะอยู่ในประเทศของตน แม้งานที่มีค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของทางการก็มักจะดีกว่างานที่มีให้ทำในประเทศของแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติ คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการขาดโอกาสและบางครั้งต้องเผชิญการกดขี่ด้วยจึงตัดสินใจมาเสี่ยงในประเทศไทย นับตั้งแต่ทศวรรษ ค.ศ. 1990 กระแสผู้ย้ายถิ่นจึงได้หลั่งไหลเข้ามาอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง

โดยรวม มีการยอมรับว่าแรงงานข้ามชาติมีส่วนช่วยให้เศรษฐกิจไทยขยายตัว มาร์ตินระบุว่าแรงงานข้ามชาติมีส่วนช่วยสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทยถึงร้อยละ 1.25 ซึ่งคิดเป็นเงิน US\$ 2 พันล้านในราคาปัจจุบัน⁵

แต่ผลตอบแทนที่แรงงานย้ายถิ่น ทั้งที่มีและไม่มีเอกสารถูกต้อง ได้รับความขาดความคุ้มครองทางแรงงานอย่างเพียงพอ ซึ่งทำให้แรงงานกลุ่มนี้มีความเปราะบางต่อการถูกนายจ้างใช้งานหนักเกินควรอันเป็นการแสวงประโยชน์จากภาวะไม่มีทางสู้ของแรงงานเหล่านี้

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นจากการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมบางประเภทเพราะสภาพการทำงานไม่ดึงดูดให้แรงงานไทยมาทำอีกต่อไป ในการแก้ปัญหาหานายจ้างหลายคนจึงแสวงหาแรงงานย้ายถิ่นเพื่อหลีกเลี่ยงต้นทุนที่จะเพิ่มขึ้นหากต้องการดึงดูดให้แรงงานไทยมาทำงานในภาคดังกล่าว

⁴ Human Rights Watch. 2010. *From the tiger to the crocodile: Abuse of migrant workers in Thailand*. Human Rights Watch New York. และ Lawi Weng. 5 February 2009. "Burmese migrants in limbo" The Irrawaddy จาก http://www.irrawaddy.org/article.php?art_id=15064

⁵ พิลลิป มาร์ตินใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไป-บัญชีเมตริกซ์ทางสังคม (Social Accounting Matrix-Computable General Equilibrium) จากปี พ.ศ. 2538 ในการคำนวณและใช้ตัวเลขประมาณการปี พ.ศ. 2538 จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยสถาบันฯ ประมาณการว่าแรงงานข้ามชาติช่วยเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศระหว่างร้อยละ 0.5 ถึง 1 โดยช่วยสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของไทย \$ 839 ล้าน จากทั้งหมด \$ 168 พันล้านในราคาปัจจุบัน Martin, Philip. 2007. *The economic contribution of migrant workers to Thailand: Towards policy development*. ILO Subregional Office for East Asia. pg 8. ที่: www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/library/download/pub07-30.pdf

และหากต้องการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานไทย หากจ้างแรงงานข้ามชาตินายจ้างสามารถจ่ายได้น้อยกว่ามาก และไม่ต้องจัดหาสิทธิประโยชน์ให้มากเท่าที่แรงงานไทยเรียกหรืออาจไม่จำเป็นต้องจัดสิทธิประโยชน์ใดให้เลย ตัวอย่างอุตสาหกรรมที่มีการปฏิบัติเช่นนี้อยู่ทั่วไปคืออุตสาหกรรมแปรรูปปลา การผลิตเครื่องนุ่งห่ม และการเกษตร อุตสาหกรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาแรงงานข้ามชาติ และความ “ยินยอม” ที่จะรับสภาพการทำงานดังกล่าวของแรงงานกลุ่มนี้ได้ช่วยประเทศไทยให้สามารถรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมดังกล่าวไว้ได้

งานลูกเรือประมงและงานแปรรูปปลาเป็นงานประเภทหนึ่งที่แรงงานไทยไม่ต้องการทำเพราะมีความรู้สึกว่าจะสกปรก อันตราย และเป็นงานต่ำ ถ้ามีทางเลือก แรงงานข้ามชาติหลายคนก็จะไม่ทำงานนี้เช่นกัน แต่บ่อยครั้งที่แรงงานเหล่านี้ถูกพาเข้าประเทศไทยโดยสัญญาว่าจะให้ทำงานที่ดีกว่า ในหลายกรณีแรงงานถูกบังคับให้ไปทำงานในที่ทำงานที่มีสภาพแย่งซึ่งมีนายจ้างหรือหัวหน้างานเป็นผู้ควบคุม (แม้จะเป็นคนมาจากประเทศเดียวกันกับแรงงาน) บุคคลเหล่านี้จะยึดเอกสารของแรงงานไว้ กักขัง และขู่ว่าจะทำร้ายร่างกายหากไม่ยอมเพื่อฟัง

การจดทะเบียนและเอกสารแรงงานย้ายถิ่น⁶

ในช่วงสองทศวรรษมานี้ นโยบายของรัฐฯ เกี่ยวกับแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติมีความพลิกผันจนมีการกล่าวถึงนโยบายแรงงานข้ามชาติว่าเป็น “การจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติเป็นครั้งๆ ไปที่ริเริ่มโดยนายจ้างเพื่อชะลอเวลาการนำบุคคลเหล่านี้ออกนอกประเทศ” ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติถูกกำหนดให้ขึ้นทะเบียนกับกระทรวงมหาดไทยจากนั้นจึงให้ไปขอใบอนุญาตทำงานจากกระทรวงแรงงาน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้มีการรณรงค์ขึ้นเป็นครั้งคราวให้ผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยแล้วมาจดทะเบียนโดยจะไม่มีค่าธรรมเนียมและจะสามารถขอรับใบอนุญาตทำงานได้ด้วย รัฐบาลอนุญาตให้นายจ้างสามารถนำแรงงานย้ายถิ่นจากเมียนมาร์ซึ่งอาศัยอยู่ในบางพื้นที่แล้วยังไม่ได้จดทะเบียนมาจดทะเบียนได้ ผลก็คือแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ถูกถือว่าเป็นผู้เข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายแต่ได้รับอนุญาตให้ทำงานได้เป็นเวลาหนึ่งปี และจะมีการผ่อนผันต่ออายุออกไปอีกหนึ่งปีทุกครั้งที่แรงงานย้ายถิ่นมาจดทะเบียนใหม่

การจดทะเบียนแรงงานย้ายถิ่นเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2535 โดยรับจดทะเบียนเฉพาะผู้ย้ายถิ่นจากเมียนมาร์ที่ทำงานในบางภาคการทำงานและบางพื้นที่ของประเทศเท่านั้น นายจ้างเป็นผู้จดทะเบียนและจ่ายเงินประกันซึ่งจะคืนให้เมื่อแรงงานเดินทางออกจากประเทศ ในปี พ.ศ. 2539 รัฐบาลได้ขยายการผ่อนผันออกไปในบางภาคการทำงานใน 43 จังหวัด แต่ได้เริ่มกำหนดให้นายจ้างจ่ายค่าธรรมเนียมต่างๆ (เช่นเงินประกัน 1,000 บาท เงินค่าธรรมเนียม 1,000 บาท และเงินค่าสุขภาพ 500 บาท) และเกือบทุกปีรัฐบาลเปิดโอกาสให้แรงงานข้ามชาติที่ยังไม่ได้จดทะเบียนมาจดทะเบียนเพื่อรับอนุญาตให้ทำงานเป็นเวลาหนึ่งปี ซึ่งเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดไว้ว่าแรงงานจะถูกส่งกลับประเทศ แต่กลับกลายเป็นว่าเมื่อถึงเวลาแต่ละปีแรงงานเหล่านี้กลับได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนต่อ⁷

เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียซึ่งเริ่มในประเทศไทย รัฐบาลตัดสินใจไม่ต่ออายุใบอนุญาตทำงานจำนวนมากเพื่อเปิดโอกาสการทำงานให้กับแรงงานไทย แต่หลังจากที่ลูกจ้างโรงสีร้องเรียนว่าการทำเช่นนี้จะเป็นผลเสียต่อการส่งออก

⁶ ยกเว้นในกรณีที่ระบุเป็นอย่างอื่น ข้อมูลส่วนนี้ นำมาจาก Martin, Philip. 2007. *The economic contribution of migrant workers to Thailand: Towards policy development*. ILO Subregional Office for East Asia, pp 2–6.

⁷ Asian Human Rights Commission. 16 September 2009. “Requesting urgent inquiry into nationality verification process for Burmese migrants”. ที่: www.ahrc-thailand.net/index.php?option=com_content&task=view&id=321&Itemid=127

ข่าวของไทยจึงมีการผ่อนปรนนโยบายดังกล่าวอยู่บ้าง จากนั้นเมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวจำนวนแรงงานที่อนุญาตให้ทำงานก็เพิ่มขึ้นด้วย ในปี พ.ศ. 2544 มีการอนุญาตให้จดทะเบียนแรงงานข้ามชาติได้ในทุกจังหวัดและทุกอุตสาหกรรม แต่ค่าธรรมเนียมก็เพิ่มขึ้นด้วยเป็น 4,450 บาทต่อปี ซึ่งโดยมากนายจ้างจะหักออกจากค่าจ้าง (สำหรับลูกจ้างที่ได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ 133-165 บาท ค่าธรรมเนียมนี้คิดเป็นค่าจ้างหนึ่งเดือน) ในปี พ.ศ. 2544 มีแรงงานจดทะเบียนทั้งหมดจำนวน 586,000 คน แต่ในปีต่อมามีเพียง 350,000 คนที่มาจดทะเบียนต่อ

ต่อมาใน พ.ศ. 2546 รัฐบาลเริ่มดำเนินการกับการย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมายซึ่งดูจะมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยกำหนดให้ภาคการทำงานต่างๆ “ยื่นขอ” จำนวนแรงงานข้ามชาติที่ต้องการใช้ กิจการในบริเวณชายแดนได้รับการสนับสนุนให้อนุญาตให้แรงงานข้ามชาติอาศัยอยู่ในประเทศของตนและเดินทางข้ามมาทำงานในประเทศไทย ในช่วงนี้ได้มีการทำข้อตกลงข้ามประเทศในระดับรัฐบาลหลายฉบับเพื่อให้จัดการสถานการณ์แรงงานย้ายถิ่นได้ดีขึ้น แรงงานข้ามชาติจากกัมพูชาและ สปป.ลาวได้รับอนุญาตให้เข้าประเทศได้หากจดทะเบียน แต่ไม่สนับสนุนให้มีผู้ติดตาม แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนจะได้รับบัตรประจำตัว

เพื่อที่จะทราบจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ดีขึ้น รัฐบาลจึงงดการเก็บค่าธรรมเนียมใน พ.ศ. 2547 และเปิดให้ผู้ย้ายถิ่นมาจดทะเบียนเป็นเวลาสองเดือนโดยจะตอบแทนด้วยการอนุญาตให้อยู่ต่อในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งปี ครั้งนั้นมีผู้ย้ายถิ่น 1,284,920 คน (รวมผู้ติดตาม) มาจดทะเบียน (แต่มีเพียง 1,122,192 คนที่ติดตามเรื่องด้วยการมาถ่ายรูปเพื่อทำเอกสาร)

ถึงปี พ.ศ. 2549 นายจ้างก็ยังคงต้องจดทะเบียนเพื่อขอใบอนุญาตทำงานให้ลูกจ้างและต้องจ่ายค่าธรรมเนียมที่ลดลงเหลือ 3,800 บาท ในแต่ละปีรัฐบาลได้ศึกษาและพิจารณาแนวทางต่างๆ ในการบริหารสถานการณ์ผู้ย้ายถิ่น มีการริเริ่มโครงการจดทะเบียนที่พักอาศัยสำหรับผู้ย้ายถิ่น⁸ และเมืองครุฑพัฒนาเอกชนบางแห่งเป็นตัวแทนผู้ย้ายถิ่นยื่นเรื่องร้องเรียนว่าการเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ เป็นการละเมิดสิทธิแรงงาน⁹

ในปี พ.ศ. 2549 การจัดการงานเป็นไปตามบันทึกความเข้าใจที่ได้ลงนามกับประเทศเพื่อนบ้านแต่ละประเทศมาก่อนหน้านี้ซึ่งกำหนดให้สามารถมีสัญญาจ้างงานเป็นเวลาสองปีสำหรับลูกจ้างได้ ข้อตกลงบันทึกความเข้าใจดังกล่าวทำให้ลูกจ้างสามารถแสวงหาโอกาสในการทำงานโดยผ่านสำนักงานจัดหางานได้แม้จะต้องแลกกับการเสียบางส่วนจากรายได้ปีแรก (ร้อยละ 20 หรือกว่านั้น) ไป แต่กลายเป็นว่ากระบวนการนี้มีค่าใช้จ่ายสูงกว่าการจ่ายนายหน้าให้ลักลอบพาบุคคลข้ามชายแดน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า \$ 100 เทียบกับค่าใช้จ่ายที่สูงถึง \$ 500 หากต้องการจะดำเนินการให้ถูกต้อง

ใบอนุญาตทำงานที่ให้นั้นให้สำหรับทำงานเฉพาะกับนายจ้างรายใดรายหนึ่งและกฎระเบียบไม่อนุญาตให้ลูกจ้างเปลี่ยนนายจ้างได้ เมื่อเวลาผ่านไป ระเบียบนี้บวกกับค่าใช้จ่ายซึ่งถูกหักออกจากค่าจ้างกลายเป็นสิ่งที่ทำให้หลายคนไม่ไปจดทะเบียนอีก

⁸ ในปีนี้ค่าจดทะเบียนประกอบด้วยค่าธรรมเนียม 10,000 บาทสำหรับผู้ที่เคยจดทะเบียนมาก่อนแล้วแต่ใบอนุญาตขาดอายุ สำหรับผู้ที่ไม่เคยจดทะเบียนคิดค่าธรรมเนียม 50,000 บาท แต่นโยบายนี้ถูกยกเลิกไปและไม่ได้นำมาใช้อีกหลังจากนั้น

⁹ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

หลัง พ.ศ. 2549 สภาความมั่นคงแห่งชาติมีความกังวลอย่างยิ่งเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศและเริ่มจับกุมผู้ย้ายถิ่นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดสมุทรสาคร¹⁰

รัฐบาลไทยรับมือกับปัญหานี้ด้วยการออก พ.ร.บ. การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ซึ่งระบุงานที่ผู้ที่ไม่ใช่คนไทยสามารถทำได้ แต่ก็ยังกำหนดสถานที่และระยะเวลาในการทำงานนั้นด้วย (ดังที่กำหนดในกฎกระทรวงและตามข้อกังวลด้านความมั่นคง) กฎหมายดังกล่าวกำหนดโทษปรับและจำคุกสูงสุดห้าปีสำหรับผู้จ้างที่ไม่มีเอกสารและนายจ้าง

มีการจับกุมต่อไปเป็นระยะ แต่สิ่งที่เกิดเป็นประจำคือการใช้กฎหมายเพื่อรีดเงินหรือทรัพย์สินจากผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ ดังที่องค์กร Human Rights Watch ได้ระบุไว้ในรายงานเมื่อไม่นานมานี้เกี่ยวกับการกระทำผิดต่อแรงงานย้ายถิ่นในประเทศไทยว่า “และไม่ว่าจะมีหรือไม่มีเอกสาร ผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทยมีความเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการถูกกระทำโดยนายจ้างที่กดขี่และมีความเสี่ยงต่ออาชญากรรมซึ่งทางการของไทยไม่ค่อยอยากที่จะสืบสวนและบางครั้งก็มีส่วนรู้เห็นด้วย”¹¹

รายงานองค์การแรงงานระหว่างประเทศปี พ.ศ. 2552 ระบุว่า “การขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเพียงพอและความขัดแย้งกันระหว่าง พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน กับ พ.ร.บ. คนเข้าเมือง ซึ่งจำกัดเสรีภาพของบุคคลยิ่งทำให้สถานการณ์แรงงานข้ามชาติมีความรุนแรงขึ้น แรงงานข้ามชาติต้องประสบอุปสรรคนานัปการในการปรับตัวทางวัฒนธรรมและทางสังคมทั้งในสังคมรอบตัวและในโลกแห่งการทำงาน”¹²

นายจ้างอาจมีความผิดในกรณีที่จ้างแรงงานที่ไม่มีเอกสาร (ตั้งแต่ พ.ศ. 2550) ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นายจ้างกักขังและปฏิเสธไม่ยอมให้เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแก่ลูกจ้าง อีกเหตุผลหนึ่งคือเรื่องการขาดใช้หนี้ซึ่งนายจ้างจะหักค่าเดินทางและค่าจัดหางานออกจากรายได้ของแรงงานข้ามชาติ โดยมากที่เป็นเช่นนี้เพราะนายจ้างต้องจ่ายค่าบริการให้นายหน้าเมื่อรับลูกจ้างเข้ามา บางครั้งมีการจ่ายค่าจ้างของแรงงานข้ามชาติให้กับนายหน้าและนายหน้าจะหักค่าบริการของตนออกก่อน¹³

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 รัฐบาลเปิดให้มีช่วงเวลาการจดทะเบียนอีกครั้ง (ครั้งนี้สามเดือน) สำหรับผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่หรือภาคการทำงานที่กำหนด 19 แห่ง แต่ในตอนแรกจะไม่รับจดทะเบียนผู้ติดตามจึงทำให้คนเหล่านี้ยังคงมีสถานะไม่ถูกกฎหมายต่อไป หลังจากมีการคัดค้านอย่างหนักจากองค์กรประชาสังคมและกลุ่มสิทธิมนุษยชนต่างๆ จึงได้อนุญาตให้ผู้ติดตามจดทะเบียนได้ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2553¹⁴

¹⁰ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

¹¹ HRW. 2010. *From the tiger to the crocodile: Abuse of migrant workers in Thailand*. Human Rights Watch New York.

¹² Pracha Vasuprasat. 2009. *Agenda for labour migration policy in Thailand*. ILO Bangkok.

¹³ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

¹⁴ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

หน่วยงานท้องถิ่นของรัฐฯ บางหน่วยงานยังคงไม่พอใจกับนโยบายผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติเพราะกลัวว่าผู้ย้ายถิ่นจะมาแย่งงานไปจากคนไทย หน่วยงานเหล่านี้ได้ออกกฎระเบียบของตนเองขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิของผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ¹⁵

พอลถึงปลายปี พ.ศ. 2552 กระทรวงแรงงานรายงานว่าผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทย 999,269 คน ซึ่งประกอบด้วยชาวพม่า 743,333 คน ชาวลาว 116,897 คน และชาวกัมพูชา 139,039 คน ในจำนวนนี้มีผู้ย้ายถิ่นเพียง 125,934 คน เท่านั้นที่มีใบอนุญาตทำงาน ซึ่งประกอบด้วยชาวพม่า 104,488 คน ชาวลาว 12,853 คน และชาวกัมพูชา 8,653 คน

กระบวนการจดทะเบียนถูกมองว่า “มีราคาแพงสำหรับผู้ย้ายถิ่น ทำให้นายจ้างต้องมาผ่านกระบวนการทางราชการ และทำให้เกิดการพึ่งพาระบบนายหน้าที่เอาเปรียบและปราศจากการควบคุม”¹⁶ นายจ้างหลายรายไม่พอใจกับโครงการจดทะเบียนด้วยเหตุผลต่างกันตั้งแต่ไม่อยากจ่ายค่าธรรมเนียมไปจนถึงไม่อยากให้ผู้จ้างได้รับการขึ้นทะเบียนจริงๆ แต่ที่จังหวัดสมุทรสาครเหล่านายจ้างและนักธุรกิจในสภาอุตสาหกรรมจังหวัด หอการค้าจังหวัด สมาคมประมงจังหวัด และสมาคมแปรรูปอาหารทะเลจังหวัดเป็นหน่วยงานในกลุ่มหน่วยงานที่มีการตอบสนองในทางบวก ที่จริงแล้วหน่วยงานเหล่านี้ได้ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดอนุญาตให้แรงงานย้ายถิ่นจำนวนมากขึ้นมาทำงานในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทะเลมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว แต่คำร้องขอนั้นไม่ประสบผลเพราะผู้ว่าราชการจังหวัดต้องการควบคุมสถานการณ์อย่างเข้มงวด¹⁷

ในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจกับรัฐบาลเมียนมาร์ เช่นที่ได้ทำกับรัฐบาลลาวและกัมพูชา เพื่อออก “หนังสือเดินทางชั่วคราว” ให้กับผู้ย้ายถิ่นในกระบวนการพิสูจน์สัญชาติที่จะทำให้การเดินทางเข้าประเทศไทยของผู้ย้ายถิ่นเหล่านั้นถูกกฎหมาย ประเทศลาวและกัมพูชาตั้งศูนย์พิสูจน์สัญชาติขึ้นในประเทศไทย แต่รัฐบาลเมียนมาร์กำหนดให้ผู้ย้ายถิ่นต้องเดินทางกลับเมียนมาร์เพื่อออกเอกสาร รัฐบาลไทยไม่เห็นด้วยกับข้อกำหนดนี้จึงชลอกระบวนการพิสูจน์สัญชาติไว้ก่อนในขณะที่หาทางแก้ปัญหาด้วยวิธีอื่น ในปี พ.ศ. 2551 ทางการของเมียนมาร์ตกลงยอมให้ผู้ย้ายถิ่นลงทะเบียนเพื่อขอหนังสือเดินทางชั่วคราวได้ที่เมืองชายแดนสามเมืองในเขตเมียนมาร์¹⁸

จากนั้นรัฐบาลไทยได้กำหนดเส้นตายให้ผู้ย้ายถิ่นที่จดทะเบียนแล้วทั้งหมด ซึ่งมีประมาณหนึ่งล้านคน ต้องเข้ากระบวนการพิสูจน์สัญชาติภายในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ไมเช่นนั้นจะถูกส่งกลับประเทศฐานเข้าเมืองผิดกฎหมาย การที่รัฐบาลกำหนดเช่นนี้ทำให้ผู้ย้ายถิ่นจากเมียนมาร์ต้องผ่านกระบวนการที่ซับซ้อน 13 ขั้นตอนและมีความหวาดกลัวว่าครอบครัวที่อยู่ในประเทศเมียนมาร์จะถูกข่มขู่หรือกลัวว่าทางการจะมาเรียกเก็บภาษีจำนวนมากจากตน¹⁹

¹⁵ HRW. 2010. op. cit.

¹⁶ Asian Human Rights Commission. 16 September 2009. “Requesting urgent inquiry into nationality verification process for Burmese migrants”. At: www.ahrc-thailand.net/index.php?option=com_content&task=view&id=321&Itemid=127

¹⁷ Labour Rights Promotion Network Foundation

¹⁸ Asian Human Rights Commission. 16 September 2009. op. cit.

¹⁹ HRW. 23 February 2010. “Thailand: Migrant workers face killings, extortion, labor rights abuses” At <http://www.hrw.org/en/news/2010/02/22/thailand-migrant-workers-face-killings-extortion-labor-rights-abuses>

เหล่าตัวแทน นายหน้า และตัวกลางอื่นๆ ได้เข้ามาเสนอบริการแก่ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติในกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ เช่นเดียวกับที่เคยเสนอบริการในการจดทะเบียนทำงาน แต่บริการครั้งนี้มีราคาสูงมาก สำหรับกระบวนการพิสูจน์สัญชาติรัฐบาลเรียกเก็บค่าใช้จ่ายจำนวนไม่มาก (600-2,100 บาท) แต่ค่าบริการที่นายหน้าเรียกเก็บอาจเริ่มตั้งแต่ประมาณ 7,500 บาท (คิดเป็น \$ 225 ในเวลานั้น) ที่จังหวัดสมุทรสาคร เจ้าหน้าที่ประกาศในปี พ.ศ. 2552 ว่ามีความจำเป็นต้องใช้นายหน้า “ที่แนะนำ” เพื่อรับมือกับผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากที่ต้องการพิสูจน์สัญชาติและเพื่อเร่งดำเนินการให้รวดเร็วขึ้น²⁰ จากที่มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้บันทึกประสบการณ์ของผู้ย้ายถิ่นบางคนพบว่าระบบการใช้คนกลางเพื่อนำผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติเข้ามาในประเทศไทยบางครั้งเกี่ยวข้องกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ด้วย บุคคลเหล่านี้จะได้รับเงินตอบแทนตามจำนวนใบอนุญาตที่ให้แก่แรงงานย้ายถิ่น ยกตัวอย่างเช่นเมื่อผู้ย้ายถิ่นจ่ายค่าบริการให้แก่ นายหน้าก็จะจ่ายให้กับตำรวจไทย 200 บาท จำนวนเงินที่จ่ายนี้จ่ายเฉพาะผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับใบอนุญาตทำงานเท่านั้น

แรงงานย้ายถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์จากกุ้งรายใหญ่ที่สุดของโลกสามราย ในปี พ.ศ. 2550 มูลค่าการส่งออกอยู่ที่ \$ 1.75 พันล้าน²¹ ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และว่ากันว่าเป็นกิจการที่สร้างรายได้จากการส่งออกสูงเป็นอันดับสามของประเทศ²² สมุทรสาครเป็นศูนย์กลางการแปรรูปกุ้งของไทย กุ้งที่จับได้จากธรรมชาติและกุ้งเลี้ยงเกือบทั้งหมดถูกส่งมาที่นี่

ดังนั้นจังหวัดสมุทรสาครจึงเป็นปลายทางหลักสำหรับผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มาจากเมียนมาร์ กล่าวกันว่าสมุทรสาครมีประชากรพม่าจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย²³ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานระบุว่าปัจจุบันอาจมีผู้ย้ายถิ่นจากเมียนมาร์ประมาณ 300,000 คนทำงานและอาศัยอยู่ที่สมุทรสาคร ตัวเลขเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2552 ระบุว่าผู้ย้ายถิ่นที่จดทะเบียนเสร็จสิ้นแล้วในสมุทรสาครจำนวน 110,416 คน จากทั้งหมดและอีกประมาณ 160,000-170,000 คนที่อยู่ระหว่างการขอจดทะเบียน

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2549 ในฐานะองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อแรงงานย้ายถิ่นและเพื่อส่งเสริมการบูรณาการแรงงานย้ายถิ่นและครอบครัวเข้าสู่สังคมไทย บริการของมูลนิธิฯ รวมถึงศูนย์ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแรงงานซึ่งให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่แรงงานย้ายถิ่น มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานทำงานเพื่อพัฒนากลไกการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้เสียหายจากการละเมิดต่างๆ เพื่อสร้างทักษะในกลุ่มเครือข่ายแรงงานย้ายถิ่น และเพื่อ

²⁰ Asian Human Rights Commission. 16 September 2009. op. cit.

²¹ Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). August 2009. “National fishery sector overview: Thailand”. In *Fishery and aquaculture country profile*, pg 6, at ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TH.pdf

²² Solidarity Center. 2008. The degradation of work: The true cost of shrimp. Citing Food and Agriculture Organization of the United Nations sources.

²³ Asian Human Rights Commission. 16 September 2009. op. cit.

ส่งเสริมการศึกษาในหมู่แรงงานย้ายถิ่นกับครอบครัว รวมทั้งส่งเสริมสิทธิด้านสุขภาพ การทำงานที่ปลอดภัย การศึกษาและบริการทางสังคม

ผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากซึ่งมาที่ศูนย์ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือแรงงานได้ทำให้มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานมีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับปัญหาที่ผู้ย้ายถิ่นประสบในจังหวัดสมุทรสาคร ปัญหาดังกล่าวรวมถึงการที่นายจ้างหรือนายหน้านำไปอนุญาตทำงานของผู้ย้ายถิ่นไปเก็บไว้ การที่ผู้ย้ายถิ่นไม่สามารถเปลี่ยนที่ทำงานได้ (หากจะเปลี่ยนต้องจ่ายเงินก่อนโตให้นายจ้าง) และกลไกของนายจ้างเพื่อเลี่ยงการจ่ายค่าประกันสุขภาพและค่าสวัสดิการ ผู้ย้ายถิ่นหญิงหลายคนถูกกระทำทางเพศทั้งจากคนไทยและจากผู้ย้ายถิ่นด้วยกันเอง เด็กย้ายถิ่นมักถูกจับและส่งกลับประเทศ (พร้อมพ่อแม่หรือโดยลำพัง) หรือถูกผลักดันให้เป็นแรงงานเด็ก นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นยังได้แจ้งต่อมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานว่าตนถูกบังคับให้จ่ายค่าสินบนแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ของรัฐฯ เพื่อไม่ให้ถูกส่งกลับประเทศ

นอกเหนือจากหลายๆ กรณีที่เข้าไปเกี่ยวข้อง มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้ทำงานเพื่อชูประเด็นเรื่องชะตากรรมของลูกเรือ 22 คนจากเรืออวนลากหกลำที่ได้รับการช่วยเหลือในปี พ.ศ. 2549 หลังจากถูกเจ้าของเรือทิ้งไว้กลางทะเล ในเวลาสามเดือนที่ลอยลำอยู่กลางทะเลนั้น ลูกเรือได้เสียชีวิตไป 39 คน ซึ่งทางมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้ให้ความช่วยเหลือผู้รอดชีวิตในการเรียกร้องค่าชดเชย นอกจากการทำงานด้านส่งเสริมสิทธิแรงงานแล้ว ปัจจุบันมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานยังจัดให้มีการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานย้ายถิ่นและเด็กไร้รัฐซึ่งถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าถึงการศึกษามากฎหมายไทยจะกำหนดให้เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาในโรงเรียนของรัฐฯ ก็ตาม

สถานที่ทำงานที่มีการกดขี่ลูกจ้าง: โรงงานอโนมา

อโนมาเป็นชื่อของหญิงสาวที่เป็นเจ้าของโรงงานปอกกุ้งในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โรงงานนี้ตั้งอยู่บนถนนสายรองที่ตัดคู่ขนานไปกับเส้นทางสายหลักในเมือง²⁴ นาขั้นที่โรงงานนี้อยู่ห่างสำนักงานของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเพียง 1 กิโลเมตร ซึ่งมูลนิธิฯ ได้ทราบเรื่องการละเมิดสิทธิอย่างร้ายแรงต่อลูกจ้างในโรงงานเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

ลูกจ้างหนีออกมาได้

นาย (ไม่ใช่ชื่อจริง) และภรรยา ญาติบางคนพร้อมเพื่อนจากหมู่บ้านเดียวกันในรัฐมอญ ประเทศเมียนมาร์ เดินทางเข้าประเทศไทยทางจังหวัดระนองด้วยความช่วยเหลือของนายหน้าชาวมอญด้วยกันที่ชื่อ อาจ๊ต ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2550²⁵ อาจ๊ตบอกนายและคนอื่นๆ ในกลุ่มว่าจะได้รับค่าจ้างเดือนละ 3,500 บาท (100,000 จ๊าด) หลังจากที่ตนได้รับค่านายหน้า 4,000 บาทต่อหัวแล้ว ครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกของนายที่มาทำงานนอกประเทศ เขาเคยมาแล้วครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2532 และทำงานในโรงงานเซรามิกที่จังหวัดราชบุรีจน พ.ศ. 2550

อาจ๊ตพาคนกลุ่มนี้มาที่โรงงานปอกกุ้งขนาดเล็กในอำเภอมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร คนเหล่านี้ไม่เคยทราบชื่อของโรงงาน (แต่เป็นโรงงานที่ไปอยู่ก่อนจะมาทำงานที่โรงงานอโนมา) เมื่อมาถึงโรงงานและถูกขังไว้ภายใน อาจ๊ตจึงบอกทุกคนว่าค่านายหน้าของตนนั้นแท้จริงแล้วคือ 12,000 บาทต่อหัว

กลุ่มของนายมาสมทบกับลูกจ้างคนอื่นๆ จากเมียนมาร์ที่โรงงานนี้ นายจ้างและพนักงานไม่กี่คนที่ทำงานในสำนักงานเป็นคนไทยทั้งหมด ลูกจ้างบางคนซึ่งทำงานที่นั่นอยู่แล้วได้ใช้หนีค่านายหน้าหมดแล้วจึงได้รับค่าจ้างปกติเดือนละประมาณ 4,000 บาท แต่มีการหักค่าอาหารและของจำเป็นที่ซื้อจากร้านในโรงงาน หักค่าที่พัก และอาจหักค่าปรับด้วยหลายคนจึงได้รับเงินเพียงสัปดาห์ละ 200 บาท

นายและเพื่อนในกลุ่มไม่ทราบเลยว่าตนมีเงินเดือนเท่าไร อาจ๊ตซึ่งยังคงอยู่ที่โรงงานเพื่อเฝ้าดู “แรงงานของเขา” เป็นผู้หักค่านายหน้าและค่าใช้จ่ายอื่นๆ แล้วจ่ายเงินให้ลูกจ้างแต่ละคนสัปดาห์ละ 50 บาท ที่โรงงานนี้มีนายหน้ามอญอีกสองคนที่ทำงานกับอาจ๊ต

²⁴ หลังเหตุการณ์โรงงานถูกขายไปและปัจจุบันอาคารนี้ยังถูกใช้งานโดยเจ้าของใหม่

²⁵ ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางที่ใช้ การจ้างงาน และสภาพโรงงานในบทนี้และส่วนใหญ่ของบทต่อไปนำมาจากสิ่งที่นายเล่าให้มูลนิธิส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานฟังและจากนายตำรวจท่านหนึ่ง

พวกลูกจ้างจะถูกปลุกก่อน 02.00 น. ซึ่งเป็นเวลาที่กึ่งเที่ยงแรกจะเดินทางมาถึงจากตลาดใกล้เคียงโดยใส่มาในถังพลาสติก ถ้ามีเวลาคนงานอาจรีบกินอาหารแต่จะต้องพร้อมที่จะปอกกุ้งโดยต้องแต่งตัวให้เรียบร้อยมีหมวกคลุมผมสวมผ้ากันเปื้อนพลาสติก รองเท้าบูต และถุงมือซึ่งต้องซื้อเองทั้งหมดจากร้านค้าของโรงงาน ลูกจ้างจะทำงานจน 20.00 น.²⁶ โดยยื่นตลอดระยะเวลา 18 ชั่วโมงที่ทำงาน เด็กๆ ก็ต้องทำงานตามเวลานี้ด้วยเช่นกัน นายจ้างเป็นผู้จัดหาอาหารให้สองมื้อ มื้อแรกตอนบ่ายซึ่งลูกจ้างต้องกินให้เสร็จโดยเร็ว มื้อที่สองมีให้หลังทำงานเสร็จและทำความสะอาดที่ทำงานเรียบร้อยแล้ว

กึ่งจากทั่วประเทศไทยถูกนำมาแปรรูปที่สมุทรสาคร โดยตลาดจะเปิดเวลา 11.00 น. และทันทีที่เจ้าของโรงงานปอกกุ้งหรือผู้ซื้อทำการซื้อสำหรับวันนั้นสินค้าก็จะถูกนำไปส่ง ผู้ขายส่งบางรายจะยึดเย็ดขายให้กับเจ้าของโรงงานซึ่งจะรู้สึกถูกบังคับให้ซื้อเพราะกลัวว่าผู้ส่งจะไปทำธุรกิจกับโรงงานอื่นในอนาคต กุ้งจะถูกนำมาส่งตามโรงงานโดยบรรจุแช่น้ำแข็งมาในถัง จากนั้นจึงเรียกลูกจ้างทั้งหมดมาปอกกุ้ง ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งว่าทำไมลูกจ้างจึงถูกบังคับให้อยู่เฉพาะในโรงงาน เหตุผลคือจำเป็นต้องมีแรงงานพร้อมทำงานได้ตลอดเวลา บางคนใช้ช้อน ใช้มีดหรือปลอกนิ้วเพื่อปอกกุ้ง ลูกจ้างจะปอกกุ้งจนหมดแล้วจึงทำความสะอาด กินข้าวและเข้านอน งานในหนึ่งวันอาจหมายถึงการปอกกุ้ง 8-11 ตัน โดยแต่ละคนจะปอกกุ้ง 30 ถึง 40 กิโลกรัม ในตอนบ่ายลูกจ้างได้รับอนุญาตให้พักได้สิบนาที กลุ่มของนายเป็นผู้หุงหาอาหารในตอนกลางวันและนำมากินด้วยกันในตอนเช้าและเที่ยงคนที่ไม่มีเวลากินข้าวจะไปซื้อนม กาแฟ หรือเครื่องดื่มกระป๋องที่มีคาเฟอีนจากร้านค้าของโรงงาน

ลูกจ้างจะถูกขังไว้ในห้องปอกกุ้งซึ่งติดเครื่องปรับอากาศเพื่อรักษาสภาพกุ้ง ถ้ามีคนเหนื่อยและออกไปพักจะมีผู้จัดการไปตามที่ห้องเพื่อให้กลับมาทำงาน พวกนายหน้าจะเป็นผู้ติดตามการทำงานของลูกจ้างและจะไล่คนที่ไปพักโดยไม่ได้รับอนุญาตออก หากลูกจ้างหยุดพักผ่อนหนึ่งวันจะถูกปรับเป็นเงิน 100 บาท ลูกจ้างทุกคนถูกเรียกตามหมายเลขหมายเลขประจำตัวของนายคือ 33

กลุ่มลูกจ้างถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่เล็กๆ ในส่วนของโรงงานที่ก่อด้วยอิฐบล็อก โดยไม่มีเครื่องเรือนและต้องนอนกับเสื่อหลังคาห้องพักมุงด้วยสังกะสีและเหล่าลูกจ้างมีพัดลมเล็กๆ เพื่อคลายร้อน มีการนำผ้าห่มไปแขวนเพื่อกันห้องสิ่งของทุกอย่างต้องซื้อจากร้านค้าของโรงงาน

เฉพาะลูกจ้างที่ซัดใช้ค่านายหน้าหมดแล้วเท่านั้นที่จะขออนุญาตออกนอกโรงงานได้หากจำเป็น คนอื่นๆ ไม่ได้รับอนุญาตให้ออกข้างนอก ไม่ได้รับอนุญาตให้พูดคุยกับคนที่อาจมองเห็นนอกประตูโรงงานหรือใช้โทรศัพท์ หากตรวจพบโทรศัพท์มือถือจะมีการยึดไว้

หลังเจ็ดวัน นายซึ่งมีอายุ 42 ปีไม่สามารถทนยืนทำงานเป็นเวลานานเช่นนั้นได้ และตาของ เมีย ภรรยาของเขาก็เริ่มที่จะพว่ ทั้งสองขอให้นายจ้างเปลี่ยนงานให้ นายกลายเป็นยามเฝ้าประตูและเมียได้รับหน้าที่ทำอาหาร โดยทั้งสองถูกลดค่าจ้าง นายได้รับแจ้งว่าเขาจะมีรายได้สัปดาห์ละ 500 บาทแต่จะมีการหักค่าอาหารและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ด้วย

²⁶ เมื่อนายไปถึงในตอนแรก ลูกจ้างต้องทำงานถึง 22.00 น. แต่ต่อมาได้ขอร้องนายจ้างให้ลดเวลาการทำงานลง ซึ่งนายจ้างก็ลดให้สองชั่วโมงเมื่อลูกจ้างถูกย้ายไปทำงานที่โรงงานอื่นมาเวลาทำงานกลับมาเป็น 20 ชั่วโมงอีกครั้งจนลูกจ้างต้องขอให้ลดลงเหลือ 18 ชั่วโมง

ในช่วงสี่เดือนจากนั้น มีลูกจ้างบางคนสามารถหนีออกไปได้ในการหนีถึงสี่ครั้งต่างกัน ครั้งแรกมีลูกจ้างหนีออกไปได้เก้าคน ตามมาด้วยอีกสิบสองคน มีคู่สามีภรรยาพยายามหนีแต่ภรรยาถูกนายหน้าจับได้ ด้วยความโกรธ นายจ้างตบหน้าเธอด้วยรองเท้าทำให้เธอล้มลงไป เมื่อเห็นการกระทำต่อหญิงคนนี้ ต่อมาจึงมีลูกจ้างอีกสิบห้าคนหนีออกไป เมื่อมาถึงตอนนี้นายจ้างได้ปรับนายที่ปล่อยให้คนหนีออกไปคนละ 5,000 บาท เมื่อคิดแล้วว่าจะต้องทำงานถึงสามปีถึงจะใช้หนี้หมดนายจึงเลือกที่จะหนีด้วย

สุขภาพของเมียยังคงทรุดโทรมลงเรื่อยๆ และทั้งสองกลัวว่าเมียจะไม่แข็งแรงพอที่จะหนีไปพร้อมกันได้ ทั้งกลุ่มยังคิดว่าหากนายหนีออกไปได้ก็จะสามารถไปขอความช่วยเหลือให้มีคนมาช่วยพวกที่เหลือได้ นอกจากนั้นยังคิดกันว่าเนื่องจากภรรยาของนายนั้นป่วยอยู่จึงคงไม่มีใครมาลงโทษภรรยาหากนายหนีไป นายสัญญาว่าภรรยาและญาติว่าจะกลับมาช่วยพาออกไปแล้วจึงหนีออกมาในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2551 เนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงานและไม่ได้จดทะเบียนอย่างถูกต้องเขาจึงไม่กล้าไปขอความช่วยเหลือจากตำรวจ เขาไม่รู้ว่าจะไปที่ไหนในพื้นที่นั้นและมีเงินติดตัวจำนวนน้อยเขาจึงเดินทางจากสมุทรสาครไปทำงานที่โรงงานเซรามิกในจังหวัดราชบุรีซึ่งอยู่ใกล้เคียง

ลูกจ้างถูกขายให้อโนมา

ในช่วงสองเดือนต่อมา นายได้คุยกับภรรยาเป็นครั้งคราวเวลาที่เธอสามารถเยี่ยมโทรศัพท์มาได้ จากนั้นพอลงเดือนกุมภาพันธ์ภรรยาได้โทรศัพท์มาบอกว่าโรงงานปิดเพราะเจ้าของล้มละลาย และตัวเธอ ญาติๆ กับลูกจ้างคนอื่น ๆ อีกหลายคน (ทั้งหมด 34 คน) ถูก “ขาย” ให้กับโรงงานอีกแห่งหนึ่งชื่ออโนมาเพื่อไปทำงานอย่างเดียวกัน เธอไม่ทราบว่าโรงงานนี้อยู่ที่ไหน ทราบเพียงว่าอยู่ใกล้โรงงานเดิมและจำได้ว่ามีโรงเรียนนานาชาติจีนอยู่ใกล้ๆ

อ้ายย้ายไปอยู่โรงงานใหม่พร้อมกับพวกลูกจ้างซึ่งที่โรงงานใหม่มีลูกจ้างอื่นอีกประมาณ 200 คน โรงงานนี้เปิดในปี พ.ศ. 2548 แต่ไม่มีรายละเอียดอื่นมากนักเกี่ยวกับโรงงานหรือหญิงที่เป็นเจ้าของ หญิงคนนี้อายุ 29 ปี แต่งงานแล้วและกำลังตั้งครภภในช่วงที่มีการบุกค้นโรงงาน สามีของเธอมีธุรกิจส่งกุ้งและน้ำแข็งให้โรงงานต่างๆ พี่ชายของอโนมาทำงานอยู่ด้วยกันในโรงงาน

โดยหลักๆ แล้วสภาพในโรงงานอโนมาก็เหมือนกับโรงงานก่อน คือไม่มีหน้าต่างเปิด มีลวดหนามซึ่งเหนือประตูหน้าต่างและรอบๆ บริเวณ มีกล้องวงจรปิดอยู่ในมุมที่สำคัญ และมีป้ายที่ประตูซึ่งบอกคนงานไม่ให้ออกข้างนอก พวกคนงานทำงานแบบเดิมด้วยวิธีเดิมและสวมอุปกรณ์เดิมที่ซื้อมาจากโรงงานเดิม ชั่วโมงทำงานก็เหมือนเดิมคือตั้งแต่ 02.00 น. ไปจนถึง 20.00 น. ตอนเที่ยงมีพักกินข้าวครึ่งชั่วโมง แต่ที่โรงงานอโนมานายหน้าไม่ได้ซื้ออาหารให้ลูกจ้างกินและเพราะไม่ทราบเรื่องดังกล่าวลูกจ้างกลุ่มนี้จึงไม่ได้กินอาหารในสองวันแรก ในวันที่สามนายจ้างใหม่มาที่โรงงานและเมื่อทราบว่าลูกจ้างกลุ่มนี้ยังไม่ได้กินอาหารจึงบอกให้ไปซื้อที่ร้านค้าของโรงงาน ลูกจ้างไม่ได้ซื้ออาหารด้วยเงินสดแต่ได้ซื้ออาหารออกมาทำให้เป็นหนี้กับร้านค้าโรงงาน

ไม่มีวันหยุด บางครั้งเจ้าของโรงงานจะนำลูกจ้างป่วยไปที่คลินิกเอกชน ผู้ที่จะเดินทางไปโรงพยาบาลได้มีเพียงหญิงตั้งครภภที่กำลังจะคลอด บางครั้งมีการให้นำเกลือในห้องพัก ค่ารักษาพยาบาลจะถูกหักออกจากค่าจ้าง ตอนกลางวันมียามผู้หญิงเฝ้าประตูหน้าต่าง ตอนกลางคืนมียามผู้ชาย

แม้ลูกจ้างบางคนจะโดนชกแขนหรือชกหัวเวลาที่ชายของอินมาโกรธ แต่ก็ไม่มีนโยบายการทำร้ายร่างกายเช่นที่โรงงานเดิมที่มีการใช้ไม้ตีลูกจ้างเพื่อให้ทำงานมากขึ้น ที่นี่หากมีใครไม่ให้ความร่วมมือทางผู้บริหารก็จะไปพาดำรวจห้องที่มาจับไปหรืออาจขายลูกจ้างคนนั้นให้ไปทำงานที่อื่น บางครั้งมีการพาดำรวจมาเพื่อขู่ให้ลูกจ้างกลัว และมีการบอกว่าถ้าไม่ขยันทำงานจะถูกขายให้ไปทำงานบนเรือประมง²⁷

พอมดส์ปดาร์ห์ลูกจ้างจะได้รับค่าจ้าง โดยมากจะได้ 250 บาทหลังหักค่าปรับและหักหนี้แล้ว ในกลุ่มของนาย ไม่มีใครรู้ว่าตนควรได้ค่าจ้างเท่าไร โบนัสเงินของลูกจ้างหมายเลข 10²⁸ ระบุว่าลูกจ้างคนนี้ได้ค่าจ้าง 1,375 บาท เมื่อวันที่ “06/03” ซึ่งคิดเป็นค่าจ้างประมาณเดือนละ 5,500 บาท แต่มีรายการหักเงินเป็นค่าที่พัก 240 บาท ค่าจ่ายให้เจ้าของโรงงานเดิม 100 บาท ค่ากับข้าว 794 บาท ค่าปรับที่ทำกึ่งตักพื้น 10 บาท ค่าปรับที่ไม่ยอมทำงาน 100 บาท สำหรับสปีดาร์ห์นั้นลูกจ้างคนนี้ได้ไม่มีค่าปรับอื่นหรือค่าเบิกเงินล่วงหน้าให้หัก ดังนั้นจึงได้รับเงิน 231 บาทสำหรับการทำงาน 126 ชั่วโมงในสปีดาร์ห์

ในปี พ.ศ. 2551 ค่าจ้างขั้นต่ำของทางการในสมุทรสาครอยู่ที่วันละ 195 บาท²⁹

หลังจากผ่านไปสองเดือนและด้วยความเป็นห่วงภรรยา นายจึงออกไปตามหาในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ แม้ไม่มีที่อยู่ เขาก็สามารถหาโรงงานจนพบและได้รับอนุญาตให้พบภรรยาเป็นเวลาสิบนาที

²⁷ ตามคำบอกเล่าของผู้เสียหายจากการสัมภาษณ์ที่สถานีตำรวจในวันที่มีการบุกหลายโรงงาน

²⁸ ตามภาพถ่ายที่เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานถ่ายไว้ระหว่างที่มีการบุกค้นโรงงาน

²⁹ Fernquest, Jon. 1 May 2008. *Minimum wage increases pressed for on Thailand's Labour Day*. Bangkok Post. ที่: www.readbangkokpost.com/easybusinessnews/work_and_careers/minimum_wage_increases_pressed.php ในปี พ.ศ. 2553 ค่าจ้างรายวันเพิ่มเป็น 205 บาท ตามที่ระบุในเว็บไซต์ของกระทรวงที่: www.mol.go.th/en/employee/interesting_information/6319

การรวบรวมหลักฐานเพื่อดำเนินคดี: แนวทางสหวิชาชีพ

หลังได้พบภรรยา นายเดินทางกลับไปทำงานที่จังหวัดราชบุรี ที่โรงงานเซรามิกที่ทำงานอยู่มาได้เล่าให้เพื่อนร่วมงานฟังเกี่ยวกับชะตากรรมของภรรยา บังเอิญเพื่อนร่วมงานคนนั้นเป็นอาสาสมัครเฝ้าระวังของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน หลังจากที่นายเล่าให้ฟังเกี่ยวกับสถานการณ์การกดขี่แรงงานและการค้ามนุษย์ อาสาสมัครผู้นี้จึงแจ้งมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน เขาบอกนายว่ามูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานสามารถช่วยนายและครอบครัวได้

บังเอิญว่ามีชายสองคนได้เคยไปที่สำนักงานมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานมาแล้วเมื่อสามเดือนก่อนหน้านี้อันเพื่อแจ้งเรื่องการกดขี่แรงงานที่โรงงานอินมา ในตอนนั้นชายทั้งสองยังทำงานอยู่ที่โรงงานอินมาแต่ได้จ่ายหนี้ค่านายหน้าหมดแล้วจึงสามารถออกมาข้างนอกได้เป็นครั้งคราว ชายทั้งสองต้องการให้มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานทราบว่าเกิดอะไรขึ้นกับลูกจ้างที่โรงงาน สองคนนั้นเล่าว่าเมื่อลูกจ้างบางคนขอขึ้นค่าจ้างก็จะถูกทุบตี นายจ้างเคยแจ้งตำรวจให้มานำตัว “ลูกจ้างที่มีปัญหา” ไปเสีย ไม่มีใครทราบว่าลูกจ้างเหล่านั้นถูกส่งกลับประเทศหรือถูกขายให้กับเรือประมง เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ได้ขอให้ชายทั้งสองกลับไปถามลูกจ้างคนอื่นๆ ที่โรงงานว่าต้องการให้ไปช่วยออกมาหรือไม่ แต่โชคไม่ดีที่ทั้งสองไม่เคยกลับไปเยี่ยมมูลนิธิฯ อีกเลย

นายกลับไปเยี่ยมภรรยาเพื่อพบกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 เพื่อขอความช่วยเหลือและยืนยันว่ามีลูกจ้างในโรงงานที่ต้องการให้ไปช่วยออกมาอยู่จริง

จากประสบการณ์ก่อนหน้านี้นี้ที่โรงงาน รัฐบาลแพ้ว ซึ่งมีคนเอาข่าวไปบอกเจ้าของโรงงาน มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจึงดำเนินการด้วยความระมัดระวังยิ่งในแผนการเกี่ยวกับโรงงานอินมา

ณ จุดนี้นายได้ขอให้มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานให้ความช่วยเหลือเพื่อนของเขา 35 คนที่ยังทำงานอยู่ในโรงงานอินมา จึงได้เริ่มมีการวางแผนบุกค้นโรงงาน

ขั้นตอนที่ 1: การรวบรวมข้อมูลและหลักฐาน

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานขอให้นายโทรศัพท์หาภรรยาเพื่อให้ได้ข้อมูลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้เกี่ยวกับโรงงาน ลูกจ้าง และชื่อของเจ้าของ มูลนิธิฯ ขอให้นายหาข้อมูลเกี่ยวกับ:

- จำนวนลูกจ้าง และมีกี่คนที่อาจเป็นผู้ถูกค้ามนุษย์มา
- จำนวนเด็กและผู้ป่วย
- ชื่อของนายหน้าและรูปพรรณสัณฐาน

- แผนผังโรงงาน รวมทั้งห้องพัก ห้องน้ำ และบริเวณทำงาน
- ตารางประจำวันและกิจวัตรของเจ้าของและลูกจ้างชาวไทย

แม้จะไม่ได้ข้อมูลทั้งหมดที่ขอไป แต่ก็ได้ทราบจากภรรยาของนายว่ามีลูกจ้างประมาณสองร้อยกว่าคนอยู่ในโรงงานเล็กๆ แห่งนั้น และยังสามารถวาดแผนที่บริเวณภายในโรงงานซึ่งช่วยอย่างยิ่งในการวางแผนการบุกค้น

เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเริ่มค้นหาลูกจ้างที่หนีออกมาจากโรงงานในมาได้เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับคดี แต่ไม่พบใครเลย

ลูกจ้างในโรงงานที่มีโทรศัพท์ที่ได้โทรหานายเมื่อวันที่ 4 มีนาคม เพื่อจะบอกว่ามีลูกจ้างใหม่ 8 คนเดินทางมาถึง ซึ่งทุกคนมีบาดแผลเปิดแต่ไม่มีใครได้รับการรักษาเลย ในกลุ่มแปดคนนี้มีเด็กอยู่สามคนอายุตั้งแต่ 10 ถึง 13 ปี เด็กๆ ก็ทำงานด้วยแต่ไม่ได้รับค่าจ้างเพราะนายจ้างมองว่าเป็นการช่วยพ่อแม่ทำงาน

ขั้นตอนที่ 2: การตัดสินใจว่าจะเชื่อใจใครได้

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานต้องการที่จะใช้ความระมัดระวังเกี่ยวกับว่าใครจะรู้เรื่องแผนการที่จะเข้าช่วยเหลือนี้บ้าง แต่เนื่องจากในโรงงานมีลูกจ้างจำนวนมากมูลนิธิฯ จึงต้องการความช่วยเหลือ มูลนิธิฯ ยังต้องการให้มีนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมดำเนินการพร้อมตำรวจในการบุกค้นด้วย แม้ลูกจ้างส่วนใหญ่ในโรงงานจะเป็นผู้ใหญ่แต่มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานก็เลือกที่จะทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิทธิเด็กเป็นหลักเพราะองค์กรเหล่านี้มีประวัติอันยาวนานในการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายออกมาจึงมีข้อได้เปรียบทางยุทธศาสตร์ ยกตัวอย่างเช่นมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กจะทราบกฎเกณฑ์ในการให้ความช่วยเหลือเด็กในสถานการณ์การช่วยนำออกจากสถานที่และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับตำรวจตรวจคนเข้าเมืองที่กรุงเทพฯ แนวร่วม Coalition to Fight Against Child Exploitation (FACE) ก็เป็นองค์กรที่ได้รับความเชื่อถือสูงและทำงานเพื่อสนับสนุนให้มีการคุ้มครองเด็กมาเป็นเวลายาวนานอีกทั้งยังมักเป็นผู้นำในการบุกเข้าให้ความช่วยเหลือ ส่วนมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กนั้นมีความสำคัญเพราะทำงานเกี่ยวกับประเด็นแรงงานเด็กและมีล่ามแปลภาษา จึงเป็นที่ชัดเจนว่าต้องนำหน่วยงานทั้งสามเข้าร่วมด้วย

บังเอิญว่าตัวแทนสำคัญจากหน่วยงานตำรวจท้องที่ ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง กระทรวงและหน่วยงานต่างๆ ของรัฐฯ องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเรื่องสิทธิเด็กสามองค์กรดังกล่าว และมูลนิธิส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน จะมาพบกันในวันที่ 6-7 มีนาคม ที่การสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาคเรื่องการต่อต้านการค้ามนุษย์ ผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจึงใช้โอกาสนี้หารือกรณีดังกล่าวและขอความช่วยเหลือว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรกับผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ประชุมซึ่งเป็นสมาชิกคณะทำงานสหวิชาชีพต่อต้านการค้ามนุษย์จังหวัดด้วย

การทำงานกับคณะทำงานสหวิชาชีพ

สมาชิกหลายคนในคณะทำงานสหวิชาชีพเคยทำงานร่วมกันมาหลายปีในการบุกค้นสถานที่ ส่วนมากจะเป็นการบุกค้นในระดับที่ย่อยลงมา อีกทั้งยังเคยทำงานร่วมกันในกรณีการแสวงประโยชน์ทางเพศหรือการทำร้ายร่างกาย

ทั้งหมดได้เข้าร่วมการอบรมสหวิชาชีพเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ซึ่งจัดโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานอธิบายข้อมูลที่ทราบให้สมาชิกฟัง รวมทั้งได้นำแผนผังของโรงงานและส่วนต่างๆ ภายในโรงงานที่นายได้ช่วยสร้างขึ้นมาจากข้อมูลที่ได้จากภรรยาให้คณะปฏิบัติการดู โดยไม่ได้บอกว่าโรงงานตั้งอยู่ที่ใดและไม่ได้ให้ข้อมูลที่จะทำให้รู้ได้ว่าเป็นโรงงานใด ทางกลุ่มตัดสินใจว่าการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญ โดยจะบุกค้นโรงงานเพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ประเด็นหลักข้อแรกที่ต้องแก้ไขก็คือจะใช้กฎหมายฉบับใดและตำรวจหน่วยใดในการดำเนินการนี้ จากคำบอกเล่าของนาย มีลูกจ้างหลายคนที่ถูกจ้างงานโดยผิดกฎหมายและหลายคนได้เดินทางเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย จึงมีหลักฐานการละเมิดกฎหมายคนเข้าเมืองที่หนักแน่นพอที่จะขอหมายค้นโรงงานได้ คณะฯ จึงตกลงกันว่า จะใช้กฎหมายคนเข้าเมือง แต่เป็นที่รู้กันว่าจะมองหาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ครั้งนั้นมีสารวัตรจากหน่วยงานกลางในกรุงเทพฯ ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองซึ่งเคยนำกำลังบุกค้นสถานที่มาหลายครั้งแล้วรวมอยู่ด้วย นายตำรวจท่านนั้นจึงเป็นผู้นำในปฏิบัติการนี้

แต่ละหน่วยงานที่มาเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการได้รับมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจนในการทำงานร่วมกัน แต่ละหน่วยงานจึงเริ่มเตรียมพร้อมในสิ่งที่จะต้องทำ มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งจำเป็นต้องเข้าร่วมในปฏิบัติการด้วยแต่ไม่ได้ไปในการสัมมนานั้นทางโทรศัพท์

บทบาทและหน้าที่ของคณะปฏิบัติการสหวิชาชีพ

สมาชิกแต่ละคนในคณะปฏิบัติการสหวิชาชีพมีบทบาทที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการในการบุกค้น:

สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

- บทบาท – สืบสวนเกี่ยวกับผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติเพื่อให้เป็นไปตาม พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522
- หน้าที่ – ขอหมายศาลเพื่อสืบสวนเกี่ยวกับโรงงานและค้นหาผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติที่ทำผิดกฎหมาย

ตำรวจภูธรภาค 7 สมุทรสาคร

- บทบาท – สืบสวนเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายเด็กและผู้หญิงโดยใช้ พ.ร.บ.มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 ซึ่งหลังจากนั้นได้ถูกแทนที่โดย พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551
- หน้าที่ – ทำการสืบสวนและให้ความช่วยเหลือเด็กและผู้หญิงที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร

- บทบาท – ดูแลสวัสดิภาพของแรงงานย้ายถิ่นตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541

- หน้าที่ – สืบสวนเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก ค่าจ้างแรงงานย้ายถิ่น ค่าจ้างล่วงเวลา วันหยุด และใบค่าจ้างตามที่กำหนดใน พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน

สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร

- บทบาท – ขึ้นทะเบียนแรงงานในจังหวัดและสืบสวนเรื่องการจ้างงานแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติภายใต้ พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551
- หน้าที่ – สืบสวนเรื่องใบอนุญาตทำงานของผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ ชนิดและคุณภาพของงาน (รูปแบบของการใช้แรงงาน)

สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ

- บทบาท – ประสานงานและทำให้แน่ใจว่าหญิงและเด็กจะได้รับการคุ้มครองโดยการฟื้นฟูและการให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือทางกฎหมาย
- หน้าที่ – แยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นหญิงออกจากผู้เสียหายทั่วไปก่อนตั้งแต่ยังอยู่ในโรงงาน จากนั้นจึงสืบสวนโดยอาศัยความช่วยเหลือจากตำรวจและคัดแยกออกเป็นกลุ่มๆ อีกครั้งโดยให้นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้คัดแยกและสัมภาษณ์

สถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท)

- บทบาท – ประสานงานและช่วยทำให้แน่ใจว่าผู้ชายและเด็กชายจะได้รับการคุ้มครอง รวมทั้งการฟื้นฟูและการให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย
- หน้าที่ – แยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ที่เป็นชายออกจากผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ทั่วไปก่อน ตั้งแต่ยังอยู่ในโรงงาน จากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้เสียหายพอสังเขปเพื่อค้นหาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์แล้วจึงแยกกลุ่มผู้เสียหายอีกครั้งโดยให้นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้คัดแยกและสัมภาษณ์

สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก

- บทบาท – เป็นองค์กรในพื้นที่ซึ่งให้ที่คุ้มครอง การปฐมพยาบาล การฟื้นฟู และการให้คำปรึกษา
- หน้าที่ – แยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ออกจากผู้เสียหายทั่วไปก่อนตั้งแต่ยังอยู่ในโรงงาน จากนั้นจึงสัมภาษณ์เหล่าลูกจ้างพอสังเขปเพื่อค้นหาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และคัดแยกกลุ่มผู้เสียหายอีกครั้งหนึ่งโดยให้นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้คัดแยกและสัมภาษณ์

มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

- บทบาท – เป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กจากการละเมิดและแสวงประโยชน์ และให้ความช่วยเหลือเด็กกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
- หน้าที่ – ประสานกับหน่วยงานหุ้นส่วนเพื่อให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ต้น ช่วยตำรวจในการคัดแยกและระบุตัวผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นทนายความด้วยมาเป็นผู้สัมภาษณ์ซึ่งจะทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายด้วยการให้ข้อมูลพื้นฐานเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ด้วย

มูลนิธิเพื่อต่อต้านการแสวงประโยชน์จากเด็ก (FACE)

- บทบาท – เป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานเพื่อคุ้มครองเด็กจากการถูกละเมิดและแสวงประโยชน์
- หน้าที่ – ให้ความช่วยเหลือตำรวจในการคัดแยกและระบุตัวผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นทนายความด้วยมาเป็นผู้สัมภาษณ์ซึ่งจะทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายด้วยการให้ข้อมูลพื้นฐานเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้ด้วย

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก

- บทบาท – เป็นองค์กรเอกชนที่ทำงานเพื่อป้องกันการใช้แรงงานเด็ก และเพื่อคุ้มครองเด็กจากการแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน
- หน้าที่ – ให้การสนับสนุนและจัดหาทีมในกระบวนการคัดแยกและช่วยสัมภาษณ์แรงงานเพื่อค้นหาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ให้ความช่วยเหลือตำรวจ

มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

- บทบาท – ปรับปรุงและคุ้มครองสิทธิของแรงงานย้ายถิ่น รวมทั้งป้องกันการใช้แรงงานเด็กและการค้ามนุษย์
- หน้าที่ – สืบสวนกรณีหลักฐานขั้นพื้นฐานและประสานกับภาครัฐ ภาคเอกชนและตำรวจเพื่อวางแผนการบุกค้น จัดล่ามเพื่อใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3: การเตรียมพร้อมของตำรวจเพื่อขอหมายค้นและเพื่อบุกค้น

รองผู้กำกับจากตำรวจภูธรภาค 7 ซึ่งเคยทำงานร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในคดีอื่นมาแล้ว และเป็นสมาชิกในคณะทำงานสหวิชาชีพ ทราบว่าหากต้องการทำการบุกค้นอย่างรัดกุม ในหมายจับจะต้องระบุชื่อของเจ้าของโรงงานและมีที่อยู่ของโรงงานอย่างถูกต้องด้วย รองผู้กำกับฯ จึงส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมาทำงานร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน สองวันก่อนการบุกค้นเจ้าหน้าที่คนนี้ได้ปลอมตัวและไปที่โรงงานโดยอ้างว่าไปเพื่อตรวจสอบเรื่องไฟฟ้าและได้ชื่อเจ้าของโรงงานกับที่อยู่โรงงานมาจากพนักงานในสำนักงานคนหนึ่ง ชื่อเจ้าของโรงงานที่ได้มานี้ถูกนำไปตรวจสอบกับข้อมูลของการไฟฟ้า

ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2551 นายได้ชี้สถานที่ตั้งของโรงงานอินมาและบอกเล่าสถานการณ์ภายในให้หัวหน้าปฏิบัติการ (สารวัตรจากตำรวจตรวจคนเข้าเมือง) และเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้รับทราบเพื่อเป็นการเตรียมตัวในการบุกค้น หัวหน้าปฏิบัติการได้สัมภาษณ์นายโดยขอให้เล่าทุกอย่างที่รู้เกี่ยวกับโรงงานและสภาพภายในให้ฟัง

หัวหน้าปฏิบัติการกำหนดให้มีการบุกค้นโรงงานสองวันหลังจากนั้นในช่วงเช้า โดยนัดให้สมาชิกคณะทำงานสหวิชาชีพมาพบกันที่สำนักงานมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานสองชั่วโมงก่อนปฏิบัติการ

ขั้นตอนที่ 4: การเตรียมการเพื่อบุกค้นของคณะทำงานสหวิชาชีพ

ไม่ได้มีการประชุมอื่นใดกันตั้งแต่การพบกันที่การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนั้นจนถึงเช้าของวันที่ทำการบุกค้น หากมีความจำเป็นต้องหารือเรื่องใดก็จะทำทางโทรศัพท์ ในระหว่างนั้นสมาชิกคณะทำงานสหวิชาชีพได้เตรียมการในสิ่งที่จำเป็น

การเก็บหลักฐานระหว่างการบุกค้น

แม้จะมีการบุกค้นในฐานะความผิดละเมิดกฎหมายคนเข้าเมืองคณะทำงานก็คาดว่าจะพบกรณีการค้ามนุษย์และการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานด้วย ในการตั้งข้อหาและ/หรือเรียกร้องค่าชดเชยให้กับลูกจ้างจะต้องมีการบันทึกสภาพที่พบภายในโรงงานไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างดี องค์กรพัฒนาเอกชนแต่ละองค์กรจึงเตรียมการที่จะบันทึกภาพและ/หรือวิดีโอทัศนของการบุกค้นและสถานที่ คณะทำงานเคยมีประสบการณ์คล้ายกันนี้ที่ไม่ได้ถ่ายภาพบางสิ่งบางอย่างไว้แม้จะมีเจ้าหน้าที่หลายคนที่น่ากลัวไปด้วย จึงไม่ยากให้เกิดสถานการณ์นั้นอีกและได้ทำรายการล่วงหน้าสำหรับสิ่งสำคัญที่ต้องบันทึกภาพไว้โดยอาศัยรายละเอียดที่ได้จากนาย เช่นจะต้องถ่ายภาพกล้องรักษาความปลอดภัยที่ติดตั้งอยู่รอบโรงงาน และต้องถ่ายภาพลูกกรงบนเพดานที่มีไว้กั้นไม่ให้ลูกจ้างหนีออกไป นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดให้ถ่ายภาพห้องแต่ละห้องและพื้นที่ทำงานแต่ละแห่งโดยรวมเพื่อให้มองเห็นภาพรวมแล้วจึงไปเจาะถ่ายในรายละเอียดที่บอกเหตุแต่ละจุด เมื่อเข้าไปข้างในโรงงานแล้วคณะทำงานจะพบหลักฐานมากขึ้นที่ต้องบันทึกภาพไว้ นอกจากนี้ เมื่อพบข้อมูลใหม่พนักงานสงเคราะห์ก็จะต้องให้ข้อมูลนั้นแก่ช่างภาพเมื่อช่างภาพนั้นมาให้การสัมภาษณ์ด้วย หลังจากนั้นจะมีการนำภาพมารวมกันและมอบภาพดีๆ ให้ตำรวจไว้ใช้ในรายงานการสืบสวน

การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มี “แบบฟอร์มระบุตัวผู้เสียหาย” ซึ่งมีรายการคำถามที่จะใช้ถามเวลาคัดกรองลูกจ้างเพื่อค้นหาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ โดยจะถามคำถามเหล่านี้ในการคัดกรองครั้งแรกที่โรงงานในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งเพื่อคัดแยกผู้เสียหาย จะให้ลูกจ้าง เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ และล่ามที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์ลงนามในแบบฟอร์มนั้นเพื่อยืนยันสถานะการเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

ล่าม

จากคำบอกเล่าของนาย มุลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้ทราบว่าลูกจ้างในโรงงานพูดภาษามอญและภาษาพม่าจึงมีความจำเป็นต้องใช้ล่ามภาษาดังกล่าว มุลนิธิฯ จึงเริ่มติดต่อแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติที่พูดไทยได้และได้อาสาสมัครทำงานเฝ้าระวังให้กับมุลนิธิฯ ซึ่งมุลนิธิฯ มีรายชื่ออยู่ แรงงานเหล่านี้เป็นบุคคลที่มาจากเมียนมาร์เพื่อทำงานในพื้นที่และได้อาสาที่จะรายงานสถานการณ์ที่มีการข่มเหงแรงงานให้กับมุลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานและช่วยแปลเท่าที่จะทำได้ หนึ่งวันก่อนปฏิบัติการมุลนิธิฯ ได้แจ้งให้ล่ามอาสาสมัครเหล่านี้รอเรียกตัวมาทำงานในวันรุ่งขึ้นเพื่อให้เวลาอาสาสมัครกลางวัน แต่ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อหรือที่ตั้งของโรงงาน โดยบอกเพียงว่าให้มาพบกันที่ทำการมุลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน

ด้วยเหตุที่อาสาสมัครบางคนอาจไม่สบายใจที่ต้องทำงานใกล้ๆ กับตำรวจจึงขอให้มูลนิธิฯ จัดทำสัญลักษณ์ให้สวม ซึ่งจะรู้กันเฉพาะในกลุ่มนักสังคมสงเคราะห์ที่จะขอให้อาสาสมัครไปช่วยแปล จึงมีการจัดทำบัตรขนาดเล็กที่ล่ามอาสาแต่ละคนจะผูกไว้ที่ข้อมือ

อาหาร

เนื่องจากจะมีลูกจ้างจำนวนมากที่ต้องสัมผัสงานจึงเป็นเรื่องแน่นอนอยู่แล้วว่าจะป็นวันทำงานที่ยาวนาน และได้มีการจัดเตรียมทั้งอาหารกลางวันและอาหารเย็นไว้พร้อม

บริการทางการแพทย์

ดูไม่เป็นเรื่องเหมาะสมที่จะนำบุคลากรทางการแพทย์ไปในการบุกค้นโรงงานและไปในบริเวณโรงงาน แต่มีความน่าจะเป็นว่าจะมีผู้ต้องการการดูแลทางการแพทย์ สมาชิกคณะทำงานคนหนึ่งจึงได้จัดให้มีพาหนะไว้รอเผื่อมีคนที่ต้องรักษาพยาบาลจะได้นำไปโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุด

การขนย้ายลูกจ้าง

เพราะไม่รู้ว่ามีโรงงานมีลูกจ้างอยู่ที่คนแน่ๆ นอกจากว่ามีอยู่อย่างน้อยสองสามร้อยคน คณะทำงานจึงต้องแน่ใจว่าจะมีพาหนะเพียงพอเพื่อให้นำผู้ที่ถูกระบุตัวว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไปยังสถานีตำรวจห้องที่แล้วจึงนำไปส่งเข้าสถานคุ้มครองต่างๆ ต่อไป ลูกจ้างที่ไม่มีเอกสารอย่างถูกต้องจะถูกนำไปที่ศูนย์กักกันของตำรวจตรวจคนเข้าเมือง

การแจ้งผู้เสียหายที่รู้จัก

คืนก่อนการบุกค้นนายได้โทรศัพท์หาภรรยาเพื่อบอกว่าจะมีปฏิบัติการในวันรุ่งขึ้น โดยบอกให้ญาติและเพื่อนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานทราบว่าลูกจ้างหลายคนจะกลัวนายจ้างและกลัวตำรวจ และเนื่องจากลูกจ้างเหล่านี้ไม่รู้จักมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน เขาจึงไม่ไว้ใจมูลนิธิฯ ด้วย

ขั้นตอนที่ 5: การขอหมายศาล

ในเช้าวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2551 หัวหน้าคณะปฏิบัติการได้ไปที่ศาลจังหวัดสมุทรสาครเพื่อขอหมายค้นโรงงานและจับกุมผู้ที่สงสัยว่าจะจ้างงานแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสาร

ขั้นตอนที่ 6: การวางแผนในตอนเช้าของวันที่มีปฏิบัติการ

ขณะหัวหน้าคณะปฏิบัติการกำลังรอให้ผู้พิพากษาอนุมัติหมายศาลสมาชิกคนอื่นๆ ได้มารวมตัวกันที่ทำการมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานในเวลาประมาณ 8.00 น. มีการหารือเตรียมการเป็นครั้งสุดท้ายและชักซ้อมกันอีกครั้งเมื่อหัวหน้าปฏิบัติการกลับมาพร้อมหมายศาล

คณะปฏิบัติการมีแผนที่จะเข้าไปในโรงงานแล้วเรียกให้แรงงานย้ายถิ่นออกมาในที่โล่ง หัวหน้าคณะจะจัดการกับเจ้าของโรงงานโดยทันทีและแยกตัวเจ้าของโรงงานออกจากลูกจ้าง จากนั้นกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนจะประกาศให้ลูกจ้างทราบว่าคุณสมบัติไม่ได้เป็นตำรวจที่จะมาจับกุมแรงงานแต่มาเพื่อให้ความช่วยเหลือ และองค์กรเอกชนจะถามคำถามเพื่อดูว่าใครบ้างที่ต้องการความช่วยเหลือ ลูกจ้างที่มีใบอนุญาตทำงานจะถูกนำมารวมกลุ่มกันไว้ พวกที่ไม่มีใบอนุญาตจะถูกนำไปอยู่อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งจะเป็นความรับผิดชอบของตำรวจตรวจคนเข้าเมือง มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจะเป็นผู้รับผิดชอบครอบครัวและเพื่อนๆ ของนาย

นักสังคมสงเคราะห์จากหน่วยงานของรัฐฯ และจากองค์กรพัฒนาเอกชนจะสำรวจกลุ่มลูกจ้างที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานเพื่อค้นหาคนที่อยู่ภายใต้หน้าที่รับผิดชอบของตน (เช่น นักสังคมสงเคราะห์จากสถานคุ้มครองเด็กชายก็จะมองหาเฉพาะเด็กชาย ฯลฯ) จะมีการแยกเด็กหญิงเด็กชาย และหญิงชายออกจากกัน

คณะปฏิบัติการตัดสินใจว่าจะนำผู้เสียหายที่เป็นหญิงไปไว้ที่สถานคุ้มครองหญิงและนำผู้เสียหายชายไปที่สถานคุ้มครองชาย แต่ไม่ได้มีการคุยกันไว้ก่อนว่าจะทำอย่างไรกับครอบครัว รู้กันแต่เพียงว่าหากพ่อแม่ของเด็กอยู่ในโรงงานนั้นด้วยจะไม่ทิ้งพ่อแม่ไว้ที่โรงงานหรือส่งไปกับตำรวจตรวจคนเข้าเมือง แต่จะให้ครอบครัวอยู่ด้วยกัน

ใครก็ตามที่ไม่มีเอกสารถูกต้องจะถูกส่งไปที่ศูนย์กักกันของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองทันทีและคงจะถูกส่งกลับประเทศไป คนอื่นๆ ที่มีเอกสารถูกต้องจะได้รับอนุญาตให้อยู่ที่โรงงานต่อไป

ไม่ได้มีการคุยกันไว้ก่อนว่าจะแยกนายหน้าออกจากลูกจ้างอย่างไร ทำที่สุดจึงไม่มีนายหน้าคนใดที่ถูกจับฐานเป็นนายหน้า อาจิตซึ่งเป็นผู้ควบคุมครอบครัวและเพื่อนๆ ของนายก็ถูกจับที่โรงงานฐานละเมิด พ.ร.บ.คนเข้าเมืองหลังจากที่เขาแกล้งทำเป็นลูกจ้างคนหนึ่ง และคาดว่านายหน้าอีกสองคนที่หนีไปได้โดยแกล้งทำเป็นลูกจ้างเช่นกัน

หัวหน้าคณะปฏิบัติการขององค์กรพัฒนาเอกชนแนะนำให้ใช้รองผู้กำกับจากตำรวจภาค 7 เป็นพยานซึ่งหมายความว่าต้องมีภาพของรองผู้กำกับฯ อยู่ในภาพถ่ายที่จะใช้เป็นหลักฐานให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยรองผู้กำกับฯ จะตรวจค้นโรงงานอย่างละเอียดและบันทึกสิ่งที่เห็นและได้ยินไว้ เนื่องจากเป็นนายตำรวจที่มีประสบการณ์และมีตำแหน่งสูง รองผู้กำกับฯ จะเป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถือมากในศาล

ขั้นตอนที่ 7: การปฏิบัติการ

ตำรวจไปเคาะประตูโรงงานแล้วแจ้งยามว่ามีหมายค้นเพื่อมาค้นพื้นที่นั้น มีการถ่วงเวลาไว้โดยอ้างว่ากุญแจหาย แต่เมื่อเจ้าหน้าที่จะป็นข้ามประตู ประตูก็เปิดโดยฉับพลัน

ลูกจ้างทั้งหมดถูกขอให้ออกมาจากห้องแคะกึ่ง อดโนมาซึ่งตอนนั้นกำลังตั้งครุฑอยู่ได้ออกมาพบกับตำรวจ โดยได้ยินเสียงพี่ชายของเธอโทรศัพท์หาคนรู้จักที่สถานีตำรวจท้องที่เพื่อขอความช่วยเหลือ (คงจะเป็นตำรวจที่เขาเคยให้สินบนเพื่อให้สามารถจ้างลูกจ้างที่ไม่มีเอกสารได้)

แต่เพราะมีเจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐฯ จำนวนมากอยู่ในที่นั้น อโนมาและพี่ชายจึงทราบโดยเร็วว่าจะไม่สามารถใช้วิธีให้สินบนเพื่อหลบหนีไปได้ หัวหน้าปฏิบัติการได้นำอโนมาและพี่ชายไปที่สำนักงานชั้นสองและขอให้นำใบอนุญาตทำงานของลูกจ้างออกมา

ในความวุ่นวายนี้ ภรรยาของนายเปิ่นลมและนายได้รับพากรรยาไปรักษาที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร

ตำรวจเริ่มนำใบอนุญาตทำงานที่ได้จากสำนักงานของอโนมาออกมามอบให้เจ้าของใบอนุญาต โดยมีคณะทำงานหลักของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองให้ความช่วยเหลือหัวหน้าปฏิบัติการในการค้นสำนักงานและเก็บหลักฐานที่จำเป็นซึ่งแสดงว่ามีการละเมิดกฎหมายคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่กระทรวงแรงงานให้ความช่วยเหลือตำรวจในการเก็บหลักฐานการละเมิดกฎหมายแรงงาน

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดได้ตรวจสอบเอกสารค่าจ้างแรงงานและสิทธิประโยชน์ที่ลูกจ้างจะต้องได้รับ เจ้าหน้าที่จากกรมการจัดหางานและสำนักงานจัดหางานจังหวัดเป็นผู้ตรวจสอบเอกสารการจดทะเบียนแรงงานของแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติ

ตำรวจและนักสังคมสงเคราะห์ทำการตรวจค้นโรงงานและพบเด็กอยู่ในห้องบางห้อง

เหล่าช่างภาพได้บันทึกภาพกล้องรักษาความปลอดภัยที่อยู่นอกประตูโรงงาน อยู่ภายในห้องพัก และอยู่ในบริเวณห้องน้ำ นอกจากนี้ยังได้บันทึกภาพสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดในห้องที่ไม่มีหน้าต่างและมีลูกกรงอยู่บนเพดาน สำหรับตรงที่มีหน้าต่างก็ได้บันทึกภาพลึกลับที่ติดอยู่บนบานหน้าต่างด้านนอกและลวดหนามที่ซึ่งเหนือประตูหน้าต่างกับรั้วสูงที่ล้อมรอบพื้นที่และกั้นระหว่างที่พัก ห้องน้ำ กับพื้นที่ทำงาน คณะปฏิบัติการได้บันทึกภาพพื้นที่ทำงานและอุปกรณ์ที่ใช้ โดยระบุว่าต้องมีภาพของผู้กำกับจากตำรวจภาค 7 อยู่ในภาพถ่ายหลายๆ ภาพด้วย

ในการค้นโรงงานครั้งสุดท้ายพบผู้หญิงที่ป่วยเป็นวัณโรคจนไม่สามารถลุกขึ้นมาจากที่นอนได้

การคัดกรองครั้งแรกที่โรงงาน

นักสังคมสงเคราะห์ได้ถามเด็กที่ละคนเกี่ยวกับสถานการณ์ของเด็กโดยใช้แนวทางที่กำหนดจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งอาจมีคำถามที่แตกต่างกันบ้างตามสถานการณ์ คือ:

1. เธอคือใคร และเธอมาจากไหน
2. ใครพาเธอมาที่นี่
3. เธอทำอะไรที่นี่ กิจวัตรประจำวันของเธอคืออะไร

ท้ายที่สุดได้มีการพาคณะ 73³⁰ คนที่รวมถึงเด็ก 25 คนออกมาจากโรงงานในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

³⁰ อโนมาและพี่ชายถูกตั้งข้อหาค้ามนุษย์ 73 คนซึ่งในตอนนั้นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์มีเพียงผู้หญิงกับเด็กตามกฎหมายฉบับ พ.ศ. 2540

นายและภรรยาไม่ได้ไปพักที่สถานคุ้มครองและหลังจากนั้นทั้งสองได้เดินทางกลับเมียนมาร์ ไม่ชัดเจนว่าเกิดอะไรขึ้นกับบางคนในกลุ่มของเขาต่อไป

พื้นที่ในการสัมภาษณ์ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

หลังหารือกับตำรวจท้องที่ซึ่งจะมารับช่วงการสืบสวนต่อไป จึงมีการจัดเตรียมห้องประชุมขนาดใหญ่ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเพื่อใช้ในการคัดกรองรอบที่สองซึ่งจะช่วยระบุว่ามิใช่ลูกจ้างก็คนที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จริงๆ

ขั้นตอนที่ 8: การสัมภาษณ์ผู้เสียหายที่สถานีตำรวจ

การสัมภาษณ์ดำเนินการโดยคณะทำงานที่ประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีล่ามเป็นผู้แปลคำถามที่นักสังคมสงเคราะห์ถาม มีการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง และมีการใช้คำถามที่แตกต่างไปเล็กน้อยจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อให้ได้ประวัติที่ละเอียดยิ่งขึ้น คือ:

1. ชื่อและที่อยู่ที่บ้านของบุคคลนั้น
2. ประวัติ
3. บุคคลนั้นมาที่พื้นที่นี้และโรงงานนี้ได้ได้อย่างไร
4. ใครเป็นผู้พามาในพื้นที่นี้และโรงงานนี้

เด็กทั้ง 25 คนถูกแยกสัมภาษณ์จากพ่อแม่ เด็กทุกคนอยู่ที่โรงงานโดยมีพ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วย และเด็กทุกคนทำงาน

ลูกจ้างทุกคนได้รับหมายเลขประจำตัวที่เขียนอยู่บนแผ่นกระดาษห้อยคอหรือผูกที่ข้อมือ จากนั้นจึงถ่ายภาพลูกจ้างแต่ละคนไว้โดยให้เห็นหมายเลขประจำตัวนั้นด้วยเพื่อไว้บันทึกข้อมูลมีความสมบูรณ์และทำให้สามารถนำกรณีแต่ละกรณีมาพิจารณาได้สะดวกโดยแน่ใจว่าจะไม่มีใครตกหล่น ณ จุดนี้ไม่ได้มีการบันทึกวิดีโอแต่มีการบันทึกคำตอบด้วยลายมือและนำไปบันทึกลงฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ของคณะปฏิบัติการสหวิชาชีพในภายหลัง

การคัดกรองครั้งที่สองเริ่มขึ้นในเวลา 14.00 น. และเสร็จสิ้นในเวลา 23.00 น. ผู้เสียหายทุกคนถูกส่งต่อไปยังสถานคุ้มครองที่รับผิดชอบ

ตำรวจท้องที่เข้ามาดำเนินคดี

ณ จุดนี้คดีได้มาอยู่ในอำนาจดำเนินการของตำรวจท้องที่ซึ่งดำเนินการสอบสวนด้วยการสัมภาษณ์ผู้เสียหายแต่ละคนขณะที่พำนักอย่างปลอดภัยอยู่ในสถานคุ้มครอง ในช่วงนั้นผู้เสียหายได้รับคำปรึกษาทางกฎหมายและความช่วยเหลือในการฟื้นฟู

ตำรวจทำการสอบสวนเสร็จในวันที่ 19 สิงหาคม และส่งสำนวนให้สำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาต่อโดยมีการส่งฟ้องเจ้าของโรงงานและผู้จัดการในข้อหาแพ่งและอาญา 23 ข้อหาด้วยกัน³¹

³¹ Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. 25 February 2009. "2008 Human Rights Report: Thailand". เป็นส่วนหนึ่งของ 2008 Country Reports on Human Rights Practices US Department of State. ที่ www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/eap/119058.htm

วิเคราะห์

จากการทบทวนปฏิบัติการครั้งนี้ มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานได้พบจุดเด่นและข้อด้อยดังต่อไปนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพิจารณาในอนาคต:

จุดเด่นของปฏิบัติการ

- แม้สถานที่ที่เกิดความวุ่นวายเพราะมีคนจำนวนมากที่เข้าร่วมในปฏิบัติการและมีลูกจ้างจำนวนมากในโรงงาน แต่กระบวนการก็สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเพราะมีการวางแผนและเตรียมการมาอย่างดี และผู้เข้าร่วมปฏิบัติการมีความเข้าใจบทบาทของตนอย่างชัดเจน
- สถานการณ์อยู่ภายใต้การควบคุมในช่วงที่มีการสืบสวนในโรงงานและมีการคัดแยกลูกจ้างออกเป็นกลุ่มต่างๆ อย่างเป็นระเบียบ
- การทำงานร่วมกันของหน่วยงานของรัฐฯ องค์กรพัฒนาเอกชน และตำรวจสามารถประสานสอดคล้องกันได้อย่างราบรื่น และสามารถเก็บหลักฐานอันมีค่าที่เป็นภาพถ่าย วีดีทัศน์ และคำให้การจากพยานไว้ได้เป็นจำนวนมาก
- การใช้รองผู้กำกับตำรวจที่มียศสูงเป็นพยานสำคัญ ซึ่งปรากฏภาพของรองผู้กำกับผู้นั้นอยู่ในภาพถ่ายหลายใบจากปฏิบัติการ อีกทั้งการจดบันทึกอย่างชัดเจนของรองผู้กำกับเกี่ยวกับสิ่งที่เห็นและได้ทราบจากการบุกค้น และการสัมภาษณ์ผู้เสียหายในสถานที่เกิดเหตุเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและช่วยเพิ่มน้ำหนักให้คดีซึ่งไม่สามารถลบล้างได้โดยความพยายามใดๆ ที่จะขอลดข้อหา
- การเก็บข้อมูลลับถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับก่อนปฏิบัติการ
- มีความชัดเจนในแผนการให้ความช่วยเหลือและนำออกจากสถานที่เพราะมีการสื่อสารกับผู้เสียหายที่อยู่ภายในโรงงาน

ข้อด้อยของปฏิบัติการ

- ในแผนปฏิบัติการควรกำหนดให้ปฏิบัติต่อลูกจ้างทุกคนในฐานะผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และควรมีการสัมภาษณ์แต่ละคนเป็นการส่วนตัว แรงงานที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานไม่ได้รับโอกาสที่จะอธิบายว่าเดินทางมาที่โรงงานได้อย่างไรและทำงานอยู่ในสภาพไหน หลายคนอาจเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้วยก็ได้
- ไม่ได้มีการวางแผนอย่างดีเพื่อค้นหานายหน้า สุดท้ายไม่มีนายหน้าคนใดถูกจับแม้ว่านายหน้าเหล่านั้นคงจะถูกปรับฐานเข้าประเทศโดยผิดกฎหมายและถูกส่งกลับประเทศไป
- อัตราส่วนล่ามต่อลูกจ้างมีน้อยไป และล่ามหลายคนขาดประสบการณ์ในการสัมภาษณ์อยู่ข้างๆ เจ้าหน้าที่ตำรวจ
- ไม่มีลูกจ้างคนใดได้รับอนุญาตให้นำข้าวของไปด้วยเมื่อถูกนำไปอยู่ที่อื่น มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นควรจะสามารถไปเก็บเอกสารและของจำเป็นอื่นๆ เพื่อนำติดตัวไปด้วย แต่ตำรวจคิดว่าหากอนุญาตให้ทำเช่นนั้นจะเป็นปัญหาต่อการสืบสวนและทำให้เกิดความวุ่นวาย นี่เป็นการตัดสินใจของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองซึ่งโดยปกติจะไม่มองว่าแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารในประเทศไทยเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

คณะผู้ปฏิบัติการ

- ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง: 10 นาย
- ตำรวจภูธรภาค 7: 18 นาย
- ตำรวจท่องเที่ยว: 1 นาย
- เจ้าหน้าที่กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน: 9 คน
- เจ้าหน้าที่สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด: 5 คน
- เจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัด: 9 คน
- เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (รวมทั้งกองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็กเยาวชนและสตรี กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง)
- เจ้าหน้าที่สำนักป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้าหญิงและเด็ก
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน: 25 คน (รวมล่าม 15 คน)
- นักสังคมสงเคราะห์จากมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก: 5 คน
- นักสังคมสงเคราะห์จากแนวร่วม FACE: 3 คน
- นักสังคมสงเคราะห์จากมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก: 2 คน
- นักสังคมสงเคราะห์จากสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ: 6 คน
- นักสังคมสงเคราะห์จากสถานแรกรับเด็กชายปากเกร็ด (บ้านภูมิเวท): 4 คน
- บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร
- นาย

การแสวงหาความยุติธรรม

การต่อสู้ทางกฎหมายเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมให้กับผู้หญิงและเด็ก 73 คนที่ถูกระบุว่าเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์และสำหรับผู้เสียหายอีก 133 คนดำเนินไปในสองเส้นทางด้วยกัน ทางแรกคือผ่านกระทรวงแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าจ้างที่นายจ้างจะต้องจ่ายให้ลูกจ้าง อีกเส้นทางหนึ่งคือการดำเนินคดีอาญาใน 23 ข้อหาฐานละเมิดกฎหมาย 5 ฉบับ

ค่าชดเชยผ่านกระทรวงแรงงาน

ทนายความของกลุ่มลูกจ้างได้เสนอเรื่องต่อกระทรวงแรงงาน³² เพื่อเรียกร้องค่าจ้างที่ลูกจ้างควรได้รับ แต่โชคไม่ดีที่ผลลัพธ์ไม่ได้ออกมาอย่างที่คิด ไม่ใช่ลูกจ้างทุกคนที่ได้รับค่าจ้างและบางคนได้รับเพียงไม่กี่ร้อยบาท

การดำเนินคดีกับเจ้าของและผู้จัดการโรงงาน

ตำรวจสมุทรสาครทำการสืบสวนการกระทำผิดต่อแรงงานที่โรงงานอนิเมชันเสร็จสิ้นแล้วจึงส่งสำนวนให้ัยการซึ่งได้ส่งเรื่องฟ้องเจ้าของและผู้จัดการโรงงานต่อศาลจังหวัดสมุทรสาคร

ทั้งสองถูกตั้งข้อหาละเมิดกฎหมายห้าฉบับด้วยกันคือ: i) ประมวลกฎหมายอาญา ii) พ.ร.บ.มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และเด็ก พ.ศ. 2540 iii) พ.ร.บ. คนเข้าเมือง มาตรา 64 iv) พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 มาตรา 27 และ v) พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 44, 45, 90, 108, 112, 114, 29, 30 และ 28

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งสองถูกตั้งข้อหาว่า ทำให้ผู้ใช้แรงงานเป็นทาสหรืออยู่ในสภาพคล้ายทาส นำพาเข้าสู่ราชอาณาจักรไทย ... ชื่อ รับ หรือกักขังบุคคล รับ หน่วงเหนี่ยว หรือกักขังผู้หญิงหรือเด็กโดยการข่มขู่หรือใช้กำลัง เพื่อให้ยินยอมให้ตนหรือบุคคลอื่นแสวงประโยชน์ ให้ที่พัก จัดหาที่อยู่ให้กับผู้ย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมาย ปกปิดและหลบเลี่ยงเจ้าหน้าที่ตำรวจ จ้างแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน ใช้แรงงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จ้างเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีให้ทำงานเต็มเวลา หลบเลี่ยงเจ้าหน้าที่จัดหางาน ไม่ขอใบอนุญาตทำงานให้ลูกจ้าง ไม่ให้วันหยุด ไม่จ่ายค่าจ้างขั้นต่ำ ไม่อนุญาตให้หยุดงานในวันสุดสัปดาห์ วันหยุดของทางการ ไม่ให้มีวันหยุดประจำปี ไม่จ่ายค่าล่วงเวลาสามเท่าของค่าจ้างปกติเมื่อลูกจ้างทำงานในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดของทางการ และไม่จ่ายค่าล่วงเวลา 1.5 เท่าของค่าจ้างปกติสำหรับการทำงานล่วงเวลาในวันทำงานปกติ³³

³² ในกรณีเรียกร้องค่าชดเชยมีสองทางเลือก ทางหนึ่งคือการฟ้องศาลแรงงานและอีกทางคือการเสนอเรื่องต่อผู้พิพากษาศาลแรงงานผู้เสียหายในกรณีนี้เลือกที่จะเสนอเรื่องต่อผู้พิพากษา

³³ ข้อมูลจากรายงานการสืบสวนของตำรวจสมุทรสาครเกี่ยวกับความผิดต่างๆ

แต่คณะทำงานสหวิชาชีพคิดว่าหลักฐานที่ระบุในรายงานการสืบสวนดูจะเป็นหลักฐานที่อ่อน เช่นรายงานการสืบสวนของตำรวจมีข้อคิดเห็นเรื่องการค้าหญิงและเด็กเพื่อแสวงประโยชน์ด้านแรงงาน การกักขัง และการบังคับให้บุคคลทำงานเป็นทาสอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เหล่าองค์กรพัฒนาเอกชนจึงติดตามการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นการสืบสวนไปจนถึงการดำเนินการขั้นต้นในศาลโดยตระหนักว่าคดีความอื่นเคยถูกบิดเบือนด้วยการทุจริตมาแล้ว

มีความกังวลว่าคดีนี้จะถูกยกฟ้อง แม้จะมีหลักฐานที่รัดกุมแต่ก็ไม่ได้นำมาใส่ไว้ในรายงานการสืบสวนของตำรวจกฎหมายไทยอนุญาตให้จ้างทนายเพื่อทำงานร่วมกับอัยการและสามารถเสนอหลักฐานใหม่ซึ่งไม่อยู่ในรายงานของตำรวจได้ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กจึงจ้างทนายความเพื่อช่วยในการดำเนินคดี

ได้มีการนำร่องผู้กำกับจากตำรวจภูธรภาค7 มาเป็นพยานปากสำคัญ โดยได้มีการนำภาพถ่ายจากการบุกหลายโรงงานมานำเสนอในศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพที่มีร่องผู้กำกับฯ อยู่ในภาพด้วย เพื่อให้เห็นสภาพภายในโรงงาน และเพื่อหักล้างการแก้ตัวของจำเลย ร่องผู้กำกับฯ ให้การว่าเห็นด้วยตัวเองว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะหนีออกจากโรงงาน ดังนั้นการกระทำของจำเลยจึงเป็นการกักขัง

นอกจากจะมีการบริหารปฏิบัติการที่ดีและมีการเก็บหลักฐานได้จำนวนมากในตอนนั้น การติดตามการดำเนินคดีอาญาและการจ้างทนายความยังถูกมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิดจริง นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์และนักกฎหมายจากองค์กรพัฒนาเอกชนยังได้ซักซ้อมกับผู้เสียหายที่จะขึ้นให้การเพื่อสร้างความมั่นใจในการพูดความจริงและเล่าประสบการณ์ของตน เพื่อที่ว่าพยานเหล่านี้จะไม่ถูกขู่ให้กลัวเมื่อถูกตั้งคำถามจากทนายจำเลย

การตัดสินว่ามีความผิดและการลงโทษจำคุก

ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ศาลอาญาได้ตัดสินว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดและลงโทษเจ้าของโรงงานกับพี่ชายในโทษฐานการค้ามนุษย์ การจ้างเด็กอายุต่ำกว่าที่กฎหมายอนุญาต การจ้างผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารทำงาน และการแสวงประโยชน์ด้านแรงงานที่เกิดในโรงงานแปรรูปกุ้ง ทนายความเอกชนที่จ้างมาเพื่อช่วยอัยการดำเนินคดีระบุว่าพี่ชายของอโนมาที่เป็นผู้จัดการโรงงานได้สารภาพผิดในบางข้อหาและถูกตัดสินจำคุกห้าปี ปรับ 1.054 ล้านบาท (ประมาณ \$32,000) ส่วนเจ้าของโรงงานซึ่งปฏิเสธทุกข้อหาถูกตัดสินจำคุกแปดปีและปรับ 2.084 ล้านบาท (\$64,000) อย่างที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งสองยื่นอุทธรณ์และปัจจุบันยังคงเป็นอิสระอยู่ขณะรอการพิจารณาคดีที่ศาล

เจ้าหน้าที่ตำรวจคนหนึ่งซึ่งร่วมในปฏิบัติการครั้งนี้ด้วยบอกว่า อาจัตที่เป็นนายหน้าซึ่งเป็นผู้คุมกลุ่มครอบครัวและเพื่อนของนายแก่งทำเป็นลูกจ้างคนหนึ่งซึ่งเดินทางเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย จึงถูกปรับฐานละเมิดกฎหมายคนเข้าเมืองและถูกส่งกลับประเทศไป

กรอบกฎหมายในประเทศไทย

สภาพของลูกจ้างหลายคนที่อยู่ในโรงงานอโนมาชี้ให้เห็นว่ามีการกระทำผิดทางอาญาต่อบุคคลเหล่านั้น ไม่ใช่เฉพาะในเรื่องการละเมิดกฎหมายแรงงานเพียงอย่างเดียว การใช้แรงงานบังคับและการค้ามนุษย์เพื่อแสวงประโยชน์ด้านแรงงานเป็นการละเมิดต่อกฎหมายไทยและพันธกรณีของรัฐบาลภายใต้สนธิสัญญาองค์การสหประชาชาติและสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนอื่นๆ มาตรา 38 ในรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2550 ห้ามไม่ให้มีการใช้แรงงานบังคับ

กฎหมายของไทย

ประเทศไทยกำลังบังคับใช้กฎหมายฉบับต่างๆ เพื่อต่อสู้เหล่าเครือข่ายอาชญากรรมที่ทำการค้ามนุษย์ กฎหมายฉบับที่ล้ำหน้าที่สุดในปัจจุบันคือ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551³⁴ นับเป็นความก้าวหน้าที่สำคัญเพราะกฎหมายฉบับนี้ได้นิยามการค้ามนุษย์ไว้อย่างชัดเจนว่ามีการค้ามนุษย์เพื่อแสวงประโยชน์ด้านแรงงานและเพื่อแสวงประโยชน์ทางเพศ (แต่กฎหมายฉบับก่อนคือ พ.ร.บ.มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. 2540 กล่าวถึงเฉพาะการแสวงประโยชน์ทางเพศ) นอกจากนี้ กฎหมายฉบับเก่ายังให้ความคุ้มครองเฉพาะผู้หญิงและเด็ก แต่กฎหมายฉบับใหม่ครอบคลุมเรื่องการค้ามนุษย์ที่เป็นชายด้วย และยังให้อำนาจหน่วยงานของรัฐจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน (เช่นกระทรวงแรงงาน) มีบทลงโทษที่หนักกว่าที่กำหนดใน พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน สำหรับผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้กระทำความผิดที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐฯ นักการเมือง และผู้มีตำแหน่ง

กฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ให้นิยามแรงงานบังคับหรือบริการบังคับว่าเป็นการ “ข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการ โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเองหรือของผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้” โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า:

“มาตรา 4

‘แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ’ หมายความว่า ...การเอาคนลงเป็นทาส การนำคนมาขอตาน การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ‘การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ’ หมายความว่า การข่มขืนใจให้ทำงานหรือให้บริการโดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของบุคคลนั้นเอง หรือของผู้อื่น โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยทำให้บุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้”

³⁴ กฎหมายมีผลบังคับใช้สามเดือนหลังปฏิบัติการที่โรงงานอโนมา

“มาตรา 6

ผู้ใดเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หนองเหนียวกักขังจัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งบุคคลใด โดยข่มขู่ ใช้กำลังบังคับ ลักพาตัว ฉ้อฉล หลอกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้น เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมแก่ผู้กระทำความผิดในการแสวงหาประโยชน์จากบุคคลที่ตนดูแล หรือ
- (2) เป็นธุระจัดหา ชื่อ ชาย จำหน่าย พามาจากหรือส่งไปยังที่ใด หนองเหนียวกักขัง จัดให้อยู่อาศัย หรือรับไว้ซึ่งเด็ก ผู้นั้นกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์”

“มาตรา 7

ผู้ใดกระทำการดังต่อไปนี้ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

- (1) สนับสนุนการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์
- (2) อุปการะโดยให้ทรัพย์สิน จัดหาที่ประชุมหรือที่พำนักให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์...”

“มาตรา 52

ผู้ใดกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสองแสนบาท”

พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2551 บัญญัติให้นายจ้างต้องจ่ายค่าเสียหายชดเชยในกรณีการใช้แรงงานบังคับ จึงเป็นกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อให้ความคุ้มครองด้านค่าจ้าง

กฎหมายฉบับนี้ห้ามไม่ให้จ้างงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี (แม้จะผ่อนผันให้สามารถจ้างให้ทำงานครั้งเวลาที่ไม่นับอุปสรรคต่อการไปโรงเรียนหรือขัดต่อกฎหมายฉบับอื่นได้) และห้ามไม่ให้ทำงานบางอย่างที่ถูกมองว่าเป็นภัยต่อพัฒนาการของเด็กอายุ 15 – 18 ปีโดยมีรายการงานที่ห้ามทำแนบท้ายพระราชบัญญัติ ขณะนี้กำลังมีการทบทวนรายการนี้อยู่

ลูกจ้างที่ทำงานแปรรูปพลาสติกได้รับค่าจ้างขั้นต่ำ สัญญาจ้างงานเป็นลายลักษณ์อักษรที่ระบุเงื่อนไขและสภาพพื้นฐานในการทำงาน รวมทั้งชั่วโมงทำงานสูงสุดและค่าจ้างล่วงหน้า³⁵ นายจ้างไม่สามารถจ่ายค่าจ้างของลูกจ้างอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่มากกว่า 15 ปีให้กับคนอื่นนอกจากลูกจ้าง หากจ่ายให้ผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นการจ่ายหรือรับค่าจ้าง และนายจ้างที่จ้างแรงงานเด็กต้องแจ้งกระทรวงแรงงาน (เจ้าหน้าที่ตรวจแรงงานที่เกี่ยวข้อง) ภายใน 15 วัน นายจ้างไม่สามารถบังคับให้ลูกจ้างทำงานล่วงเวลา (เกินไปจากการทำงานวันละแปดชั่วโมง) หรือให้ทำงานในวันหยุดโดยลูกจ้างไม่ยินยอมก่อนหน้า และยังมีข้อจำกัดในการจะทำเช่นนี้ได้ด้วย ลูกจ้าง (ยกเว้นในงานเกษตรกรรมบ้านและงานเรือประมง) มีสิทธิมีวันหยุดหนึ่งวันในสัปดาห์ วันทำงานปกติหนึ่งวันต้องไม่เกินแปดชั่วโมง และค่าจ้างล่วงเวลาคิดเป็นเท่าครึ่งของค่าจ้างต่อชั่วโมง³⁶

³⁵ Pearson, Elaine. 2006. Underpaid, overworked and overlooked: *The realities of young migrant workers in Thailand*. ILO-IPEC

³⁶ Labour Protection Act BE 2541 (1998) และ Labour Protection Act BE 2551 (2008). ที่: www.thailaws.com

อายุขั้นต่ำตามกฎหมายสำหรับการทำงานอันตรายคือ 18 ปี เด็กอายุ 15-18 ปีไม่สามารถทำงานล่วงเวลาหรืองานกลางคืนและมีสิทธิ์ลาเพื่อการฝึกอบรมถึงปีละ 30 วัน ไม่อนุญาตให้เด็กอายุ 15-18 ปีเข้าสถานที่ทำงานต่อไปนี้: โรงฆ่าสัตว์ บ่อนการพนันและสถานเต้นรำ คาราโอเกะ โรงนวด และสถานบันเทิง ไม่อนุญาตให้ลูกจ้างอายุ 15-18 ปีทำงานต่อไปนี้: งานหลอม เบา หล่อ หรือรีดโลหะ งานปั๊มโลหะ งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตราย งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่น ๆ งานเกี่ยวกับวัตถุพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่งานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นงานใช้เคลื่อนดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์งานที่ต้องทำไต่ดินไต่หน้าในถ้ำ อุโมงค์หรือปล่องในภูเขา งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจาก พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องคือ กฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคการเกษตร พ.ศ. 2548 ซึ่งกำหนดอายุขั้นต่ำ (ห้ามจ้างงานเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี แต่อุโลมให้จ้างเด็กอายุเกิน 13 ปีทำงานที่ไม่อันตรายช่วงปิดเทอมหรือหลังเลิกเรียนได้) และให้นิยามสวัสดิการและสภาพการทำงานที่ปลอดภัยสำหรับลูกจ้างเด็กในภาคการเกษตรไว้ด้วย³⁷

หากนายจ้างละเมิดเงื่อนไขดังกล่าวหรือเงื่อนไขอื่นใด ลูกจ้างสามารถร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ตรวจแรงงานซึ่งจะต้องมาสืบสวนในเรื่องนี้ หากพบว่านายจ้างมีความผิดและต้องจ่ายค่าชดเชยใด นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยนั้นภายใน 30 วันพร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 15 หากไม่จ่ายจะคิดดอกเบี้ยเพิ่มอีกร้อยละ 15 ต่อเจ็ดวันที่จ่ายล่าช้า และจะสามารถดำเนินการตามกฎหมายได้หลัง 30 วัน ผู้กระทำผิดอาจต้องโทษจำคุกถึงหกเดือนและปรับถึง 100,000 บาท (\$3,125)³⁸

นอกจากกฎหมายป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์และกฎหมายแรงงานแล้ว ยังมี**ประมวลกฎหมายอาญาหมวดความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพด้วย**.³⁹

“มาตรา 309

ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใดหรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือของผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

³⁷ ILO-IPEC. 2006. Support for National Action in Thailand action programme report.

³⁸ Labour Protection Act BE 2541 (1998) and Labour Protection Act BE 2551 (2008). ที่: www.thailaws.com

³⁹ ดัชนีฉบับภาษาอังกฤษนำคำแปลมาจาก: http://thailaws.com/law/t_laws/tlaw50001.pdf
Thailand Criminal and Penal Law ที่ฐานข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน การประกันสังคม และสิทธิมนุษยชน NATLEX ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศที่: www.ilo.org/dyn/natlex/natlex_browse.details?p_lang=en&p_country=THA&p_classification=01.04&p_origin=COUNTRY&p_sortby=SORTBY_COUNTRY

“ถ้าความผิดตามวรรคแรกได้กระทำโดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป หรือได้กระทำเพื่อให้ผู้ถูกข่มขืนใจทำถอนทำให้เสียหาย หรือทำลายเอกสารสิทธิอย่างใด ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

“ถ้ากระทำโดยอ้างอำนาจอัยย์หรือช่องใจ ไม่ว่าจะอัยย์หรือช่องใจนั้นจะมีอยู่หรือไม่ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”

“มาตรา 310: ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

“มาตรา 312: ผู้ใดเพื่อจะเอาคนลงเป็นทาส หรือให้มีฐานะคล้ายทาส นำเข้าในหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร พามาจากที่ใด ชื่อ ชาย จำหน่าย รับ หรือหน่วงเหนี่ยวซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”

“มาตรา 312 ตริ: ผู้ใดโดยทุจริตรับไว้ จำหน่าย เป็นธุระจัดหา ล่อไป หรือพาไปซึ่งบุคคลอายุเกินสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปี แม้ผู้นั้นจะยินยอมก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำแก่เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

นอกจากกฎหมายที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีกฎหมายฉบับอื่นของไทยที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาบังคับใช้ในคดีการดำเนินธุรกิจและการใช้แรงงานบังคับด้วย คือ:

1. พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539
2. พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551
3. พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
4. พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการใช้ทาส พ.ศ. 2494
5. พ.ร.บ.การทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551
6. พ.ร.บ.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522
7. พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542
8. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
9. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
10. พ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546
11. พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544
12. พ.ร.บ.ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535
13. พ.ร.บ.ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551
14. พ.ร.บ.ที่มีโทษทางอาญา

การให้ความช่วยเหลือและความปลอดภัยแก่ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแก่ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ "...ในกรณีบุคคลที่เป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ บุคคลผู้นั้นจะต้องได้รับการดูแลที่ถูกต้องและเป็นธรรมตามกฎหมาย จะต้องจัดให้อยู่ในสถานคุ้มครอง ดำเนินการโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและไม่สามารถดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวในฐานะเข้าประเทศโดยผิดกฎหมายได้"

ตามความในหมวด 4 มาตรา 33

"ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์อย่างเหมาะสมในเรื่องอาหาร ที่พักการรักษาพยาบาล การบำบัดฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจ การให้การศึกษ การฝึกอบรม การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การส่งกลับไปยังประเทศเดิมหรือภูมิลำเนาของผู้นั้น การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยให้คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความแตกต่างทางเพศ อายุ สัญชาติ เชื้อชาติ ประเพณีวัฒนธรรมของผู้เสียหาย การแจ้งสิทธิของผู้เสียหายที่พึงได้รับการคุ้มครองในแต่ละขั้นตอนทั้งก่อนระหว่าง และหลังการช่วยเหลือ ตลอดจนขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินการช่วยเหลือในแต่ละขั้นตอน และต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายก่อนด้วย"

มาตรา 34

"เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้เสียหาย ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย และให้อธิบดีกรมบังคับคดีมีหน้าที่ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาในกรณีนี้ด้วย"

มาตรา 36

"ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหาย ระหว่างที่อยู่ในความดูแลไม่ว่าบุคคลนั้นจะพำนักอยู่ ณ ที่ใด ไม่ว่าง่อน ขณะ หรือหลังการดำเนินคดี ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายด้วย"

"ในกรณีที่ผู้เสียหายจะให้การหรือเบิกความเป็นพยาน ในความผิดฐานค้ามนุษย์ตามพระราชบัญญัตินี้ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นพยานได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา"

"ถ้าผู้เสียหายต้องเดินทางกลับประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนา หรือถ้าบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายอาศัยอยู่ในประเทศอื่น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานในประเทศนั้นๆ ไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน และไม่ว่าจะกระทำผ่านสถานทูตหรือสถานกงสุลของประเทศนั้นๆ หรือไม่ก็ตาม เพื่อให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้เสียหายและบุคคลในครอบครัวอย่างต่อเนื่องในประเทศนั้น"

มาตรา 37

“เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้การรักษา พยาบาล การบำบัดฟื้นฟู การเรียกรื้อสิ่งของของผู้เสียหาย พนักงานเจ้าหน้าที่อาจดำเนินการให้มีการผ่อนผันให้ผู้เสียหายนั้นอยู่ในราชอาณาจักรได้เป็นการชั่วคราว และได้รับอนุญาตให้ทำงานเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายได้ ทั้งนี้ โดยให้คำนึงถึงเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมเป็นหลัก”

มาตรา 38

“ภายใต้บังคับมาตรา 37 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวผู้เสียหายซึ่งเป็นคนต่างด้าวกลับประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนาโดยไม่ชักช้า เว้นแต่บุคคลนั้นเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือเป็นผู้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมีหลักฐานเอกสารตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรหรือกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนคนต่างด้าว”

“ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงความปลอดภัยและสวัสดิภาพของบุคคลนั้น”

มาตรา 40

“ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับสถานการณ์ จำนวนคดี การดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการดำเนินงานในอนาคตเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ เสนอต่อคณะรัฐมนตรี”

เจ้าหน้าที่ซึ่งทำการสืบสวนสถานการณ์ที่ที่การกล่าวหาว่าเป็นการค้ามนุษย์จะต้องดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่กำหนดเพื่อให้สามารถระบุได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์หรือไม่

พันธกรณีระหว่างประเทศ

ตั้งที่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยการปฏิบัติตามอนุสัญญาและข้อแนะนำขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศว่าด้วยแรงงานบังคับ (ILO Convention on Forced Labour) (ฉบับที่ 29) รัฐฯ มีข้อผูกพันในทางบวกที่จะต้องป้องกัน สืบสวน และดำเนินคดีตามเหมาะสมกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยองค์กรของรัฐฯ ตัวแทน และเอกชนที่ละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น

อนุสัญญาว่าด้วยแรงงานบังคับเป็นหนึ่งในบรรดาอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ประเทศไทยให้สัตยาบัน (พ.ศ. 2512) อนุสัญญาฉบับนี้ได้ขยายขอบเขตความคุ้มครองในอนุสัญญาว่าด้วยการใช้แรงงานทาส พ.ศ. 2469 เพื่อให้ครอบคลุมเรื่องแรงงานบังคับด้วย ในปี พ.ศ. 2550 คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO Committee of Experts) ได้จัดทำข้อสังเกตเกี่ยวกับการปฏิบัติใช้อนุสัญญาฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับแรงงานประมง ซึ่งได้มีการจัดทำข้อสังเกตซ้ำในเรื่องเดิมอีกครั้งในปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากรัฐบาลไทยไม่ได้จัดส่งรายงาน ข้อสังเกตดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องมีดังนี้:

“การคุ้มครองเพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงประโยชน์-การสื่อสารจากองค์กรลูกจ้างระหว่างประเทศ คณะกรรมการรับทราบข้อคิดเห็นของสมาพันธ์สหภาพแรงงานเสรีระหว่างประเทศ (Confederation of Free Trade Unions-ICFTU)” ซึ่งบัดนี้ใช้นามว่าสมาพันธ์สหภาพแรงงานระหว่างประเทศ (International Trade Union Confederation) เกี่ยวกับการดำเนินการตามอนุสัญญาโดยประเทศไทยในการสื่อสารลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ในการสื่อสารนี้ ทาง ICFTU ได้แสดงความกังวลเรื่องที่ยังคงมีการค้ามนุษย์อยู่จากประเทศไทยและเข้ามายังประเทศไทย และได้อ้างอิงรายงานที่จัดทำโดย สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs and Crime) (เมษายน พ.ศ. 2549) ซึ่งได้ขึ้นบัญชีประเทศไทยอยู่ในรายการประเทศที่มีการค้ามนุษย์ในระดับสูงในฐานะที่เป็นประเทศปลายทาง ประเทศต้นทาง และประเทศทางผ่าน รายงานฯ ระบุว่าหญิงและเด็กหญิงชาวกัมพูชาและลาวถูกค้ามายังประเทศไทยเพื่อทำงานโรงงาน งานรับใช้ในบ้าน และงานขายบริการทางเพศ ส่วนชายชาวกัมพูชา และลาวถูกค้ามายังประเทศไทยเพื่อเป็นแรงงานบังคับในภาคการทำงานบางภาค เช่น ก่อสร้าง การเกษตร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมประมง ในการนี้ ทาง ICFTU ได้อ้างอิงข้อมูลที่ได้รับมาโดยตรงเกี่ยวกับแรงงานประมงชาวกัมพูชา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสหภาพแรงงานเรือเดินทะเลพม่า (Seafarers' Union of Burma) หกคนที่ถูกหลอกมาทำงานในสภาพถูกกดขี่บนเรือประมงไทยในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับการใช้แรงงานบังคับ รวมทั้งการที่มีข้อกล่าวหาว่ามีการทารุณและทำร้ายร่างกาย ทาง ICFTU ได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับการขาดความคุ้มครองทางกฎหมายของชายเหล่านี้ที่ถูกบังคับใช้แรงงาน ซึ่งทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาซึ่งผู้เสียหายที่เป็นชายประสบได้

การสื่อสารจาก ICFTU ได้ถูกส่งต่อไปยังรัฐบาลเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2549 เพื่อให้รัฐบาลมีข้อคิดเห็นมาตามสมควร รัฐบาลยอมรับว่ากฎหมายที่มีอยู่ปัจจุบันมีขอบเขตจำกัดและยอมรับว่าการค้ามนุษย์ได้มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น รัฐบาลแจ้งว่าจะประกาศใช้ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบแล้วและกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของรัฐสภา อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการตั้งข้อสังเกตว่ารายงานของรัฐบาลมิได้กล่าวถึงการสื่อสารของ ICFTU ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงขอให้รัฐบาลตอบชี้แจงข้อกล่าวหาของ ICFTU ในรายงานฉบับหน้าด้วย⁴⁰

นอกจากนี้ การใช้แรงงานบังคับยังเป็นสิ่งต้องห้ามตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights) และอนุสัญญานว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันแล้วทั้งสิ้น

⁴⁰ ILO Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations: Individual Observation Concerning Forced Labour Convention, 1930 (No. 29) Thailand (ratification: 1969) Published: 2010 ที่: www.ilo.org/ilolex/cgi-bin/ilolex.pl?host=status01&textbase=iloilc&document=88&chapter=3&query=Thailand%40ref%2B%20Observation%40ref%2B%23YEAR%3D2010&highlight=&querytype=bool&context=0

แนะนำให้อ่าน

1. หลักสูตรการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับผู้ปฏิบัติสหวิชาชีพเพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์. 2548. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2. What Do Lawyers Require to Prosecute Trafficking and Slavery in Thailand? Guidelines from Lawyers to Front-Line Agencies. 2008. Strategic Information Response Network (SIREN), United Nations Inter-Agency Project on Human Trafficking.
www.no-trafficking.org/reports_docs/siren/siren_cb3.pdf
3. Guide to Ethics and Human Rights in Counter-Trafficking: Ethical Standards for Counter-Trafficking Research and Programming. 2008. United Nations Inter-Agency Project on Human Trafficking.
www.no-trafficking.org/reach_micro/uniap_ethics_guidelines.pdf
4. แนวปฏิบัติการป้องกัน ปรามปราม และช่วยเหลือคุ้มครอง ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน และช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์. 2551. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ฉบับภาษาอังกฤษที่: www.ilo.org/public/english/region/asro/bangkok/child/trafficking/downloads/guidelines-labour-trafficking.pdf
5. An Effective Criminal Justice Response to Trafficking in Persons. Asia Regional Trafficking in Persons Project www.artipproject.org/artip-tip-cjs/cjr-effective.html
6. พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์, ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ
ฉบับภาษาอังกฤษที่: www.thailaws.com/index_thai_laws.htm
ฉบับภาษาไทยที่: www.thailaws.com/index_thai_acts.htm
7. Combating trafficking in children for labour exploitation: A resource kit for policy-makers and practitioners. 2008. ILO-IPEC
www.ilo.org/ipecinfo/product/viewProduct.do?productId=9130
8. Forced Labour and Human Trafficking: Casebook of Court Decisions. 2009. ILO-IPEC
www.ilo.org/sapfl/Informationresources/ILOPublications/lang--en/docName--WCMS_106143/index.htm

